

کتابِ جدید فارسی

کلاس هفتم

پنجاب کریکو لم اینڈ ٹیکسٹ بک بورڈ، لاہور

جملہ حقوق بحق پنجاب کریکولم اینڈ ٹکسٹ بک بورڈ، لاہور محفوظ ہے۔

تیار کردہ: پنجاب کریکولم اینڈ ٹکسٹ بک بورڈ، لاہور

نظر ثانی شدہ قوی ریویو کمیٹی وفاقی وزارت تعلیم حکومت پاکستان

مصنفوں: ڈاکٹر محمد بشیر حسین (مرحوم)

میرزا حادی علی بیگ (مرحوم)

سید نصیر شادانی

مدیر: ڈاکٹر محمد بشیر حسین (مرحوم)

تجدد یہ نظر و اضافات:

ڈاکٹر آفیپ اصغر

مกรان طباعت: خانم خلقت نصابر

کپوزنگ: بـتعادن خانہ فرہنگ جمہوری اسلامی ایران - لاہور

ناشر: اویس بک سٹر، لاہور۔ **مطبع:** احمد طیب پرنٹرز، لاہور۔

تاریخ اشاعت ایڈیشن طباعت ، تعداد اشاعت قیمت

۴۳.۰۰ ۱۰۰۰ اول ہفتہ اکتوبر ۲۰۱۶ء

فهرست

مناجات (نظم)	درس اول
نعت رسول اکرم	درس دوم
صبر و پایداری	درس سوم
پیامبر ما و کودکان	درس چهارم
چه خوش باشد نماز پنجگانه (نظم)	درس پنجم
پایتخت پاکستان	درس ششم
پندت‌های لقمان به پسر خود	درس هفتم
تابندۀ پاکستان ما	درس هشتم
یارِ غار (حضرت ابو بکر صدیق)	درس نهم
كتابفروشی (مقالات)	درس دهم
روباہ و زاغ (نظم)	درس یازدهم
فاروق اعظم (حضرت عتر)	درس دوازدهم
حضرت عائشہ صدیقة	درس سیزدهم
چشمہ و سنگ (نظم)	درس چهاردهم
وفای به عهد (حکایت)	درس پانزدهم
اتفاق و اتحاد	درس شانزدهم
قبول رنج فرما، دانش آموز (نظم)	درس هفدهم

مکه معظمه	درس هیجدهم
ساعت (مکالمه)	درس نوزدهم
نماز	درس بیستم
احترام پدر و مادر	درس بیست و یکم
فروتنی (نظم)	درس بیست و دوم
مجاهد لاثانی (سید جمال الدین افغانی)	درس بیست و سوم
چراغ برق	درس بیست و چهارم
چوپان راستگو (حکایت)	درس بیست و پنجم
ورزش	درس بیست و ششم
اقبال	درس بیست و هفتم
ذمی بخندیم (دستور زبان)	درس بیست و هشتم
چهار فصل سال (مکالمه)	درس بیست و نهم
با خلق خدا کن نکونی	درس سی ام
بهر ما مشکل گشا علم است علم (نظم)	درس سی و یکم
عید فطر	درس سی و دوم
خوار بار فروشی (مکالمه)	درس سی و سوم
خنده کنیم (کرایه تاکسی)	درس سی و چهارم
أُتوبُوس (مکالمه)	درس سی و پنجم
مادرِ ملت	درس سی و ششم
چوپان دروغگو (حکایت)	درس سی و هفتم
احوال پرسی (مکالمه)	درس سی و هشتم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خدا وند بخششندۀ مهربان

درس اول

مناجات

ما گنه‌گاریم و تو آمرز گار	پادشاهها جرم مارا در گذار
جرم بی اندازه، بی حد کرده ایم	تونکوکاری و ما بد کرده ایم
غافل از امر و نواهی بوده ایم	روز و شب اندر معاصی بوده ایم
آبروی خود به عصیان ریخته	پر در آمد، بندۀ بگریخته
نا امید از رحمت شیطان بود	بعر الطاف تو بی پایان بود
پیش از آن کاندر لعد خاکم کنی	چشم دارم از گنه پاکم کنی
	اندر آن دم کز بدن جانم بری
	از جهان با نور ایمانم بری

(پند نامه عطار)

فرهنگ

مناجات : خدا کی بارگاہ میں دعا
 امرز گار : بخشنے والا
 معاصی : جمع ہے معصیت کی، گناہ
 آبرو ریختن : بے عزت ہونا
 امر : (اس کی جمع اور امر ہے) وہ کام جن کے کرنے کا اللہ تعالیٰ نے حکم دیا ہے
 نواہی : وہ کام جن کے کرنے سے اللہ نے منع کیا ہے

تمرین

- ۱- قاری میں ترجمہ کریں۔
  - ۲- اے اللہ ہم گناہ گار ہیں۔
  - ۳- اے اللہ تو بخشنے والا ہے۔
  - ۴- اے اللہ تو ہمارے گناہ بخشن دے۔
  - ۵- اے اللہ تم را کرم بے انجاہے۔
  - ۶- اس لفظ کا ترجمہ مسلسل و سلیس بڑھ میں لکھیے۔
  - ۷- اس مناجات کو زبانی یاد کر لیجیے۔
-

درس دوم

نعت رسول اکرم ﷺ

خواجہ دنیا و دین گنج وفا
 صدر و بدر هر دو عالم مصطفی
 پیشوایی این جهان و آن جهان
 مقتدا یی آشکارا و نهان
 او فصیح عالم و من لال او
 کی تو انم داد شرح حال او
 وصف او کی لایق این ناکس است
 رهنمای اصفیاء و اولیاء
 مهترین و بهترین ادبیاء
 رهنمای اصفیاء و اولیاء

(فرید الدین عطار)

فرهنگ

گنج وفا : وفا کا سرمایہ یا خزانہ
 بدر : چودھویں کا چاند
 آشکارا : ظاہر
 لال : گونگا
 ناکس : حقیر
 خالق عالم : دنیا کا پیدا کرنے والا، خدا
 اصفیاء : جمع صفائیا، پاک، پیغمبر، یا تحسیں بولگ

خواجہ دنیا : دنیا کا مالک
 صدر : مرکزی شخصیت، سردار
 مقتدا : پیشوای امام، قائد، راهنمای
 فصیح : خوش کلام، خوش گفتار
 شرح دادن : تفصیل بیان کرنا
 واصف : وصف بیان کرنے والا
 مهترین : سب سے بڑا
 نهان : چھپا ہوا، باطن

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کے جوابات فارسی میں دیں۔

۱- خواجہ دنیا یعنی چہ ۹

۲- صدر و بدر ہر دو عالم کیست ۹

۳- فصیح عالم کیست ۹

۴- عطار کدام پیغمبر را مہترین و بہترین انبیا گفته است ۹

۵- مندرجہ ذیل مرکبات کے معنی بتائیے۔

خواجہ جہان ، گنج وفا ، فصیح عالم ، خالق عالم ، راہنمای اولیا

۶- واحد سے جمع اور جمع سے واحد فارسی یا عربی قاعدہ کے مطابق بتائیے۔

خواجہ ، صدر ، فصیح ، اصفیا ، انبیا ، اولیا

درس سوم

صبر و پایداری

چون حضرت محمد ﷺ پر جانب خدا پیامبر انتخاب شد تمام مردم را یہ یگانہ پرسنی دعوت نمود. دین اسلام روز بیه روپ پیشرفت می کرد. در هر خانہ ای سخن از محمد ﷺ کو دین اسلام بود. هر روز به تعداد مسلمانان اضافہ می شد. بنا بر این مشرکان مکہ بے حضرت ابو طالب، عموی پیغمبر ﷺ گفتند: "اگر برادر زادہ ات

دست از تبلیغ اسلام نکشید با او و تو مبارزه خواهیم کرد.“ از این تهدید آشکار حضرت ابو طالب متوجه شد که زندگی آنحضرت در خطر است. کسی را نزد رسول اکرم فرستاد آنحضرت در جواب عمومی محترم خود چنین فرمود: عموجان! اگر خورشید را در دست راست و ماه را در دست چپ بگذارند هرگز دست از تبلیغ اسلام دست نخواهیم کشید. تا خداوند دین خود را ظاهر سازد یا آن که جان خود را در این کار از دست بدهم.

(کنز آناتاب اصغر)

فرهنگ

یگانه پرستی :	یکنای پرستی، خدائے واحد کی پرستش	صبر و پایداری :	صبر و استقلال
پیشرفت :	ترقی	صحبت :	گنگو، بات چیت، گفت و شنید
برادرزاده :	بھیجا	سخن بود :	چرچا تھا، تذکرہ تھا
مبارزه خواهیم کرد :	ہم جگ لڑیں گے	دست کشیدن :	ہاتھ کھینچنا
متوجه شدند :	وہ بھگے	تهدید آشکار :	کھلم کھلاو ڈھکلی
راست :	دلایاں	چپ :	بایاں

تمرین

۱- فارسی میں جواب دیجئے۔

۱- حضرت محمد تمام مردم را به چہ دعوت نسود؟

۲- بزرگان قریش از عمومی پیغمبر پر چہ خواستند؟

۳- در هر خانه سخن از چه چیز بود ؟

۴- مشرکان به عمومی پیغمبر چه گفتند ؟

۵- آنحضرت در جواب عمومی خود چه فرمود ؟

۶- خالی چکه پر کیجیے۔

(الف) چون حضرت محمد از جانب خدا پیامبر ..... شد.

(ب) بزرگان قریش ..... صحبت کردند.

(ج) هر روز ..... اضافه می شد.

(د) بنابر این مشرکین مکہ آخرین بار به حضرت ابو طالب گفتند.

(ه) حضرت ابو طالب متوجه شد که زندگی آنحضرت است.

۳- فارسی میں ترجیح کیجیے۔

۱- آنحضرت نے اہل مکہ کو اسلام قبول کرنے کی دعوت دی۔

۲- مشرکوں نے آپ کے پیچا سے بات چیت کی۔

۳- دین اسلام نے روز بروز ترقی کی۔

۴- ہم ان کے خلاف لڑیں گے۔

۵- میں تبلیغ اسلام سے دست بردار نہیں ہوں گا۔

۶- من درجہ ذیل افعال کی اقسام بتائیے۔

انتخاب شد، منع کنند، پیش رفت می کرد، مبارزہ خواهیم کرد، بگذارند

درس چهارم

پیامبر ما و کودکان

حضرت محمد مصطفیٰ کو دکان را بسیار دوست داشت. حتی پیش از آن که کودکان به پیامبر سلام کنند، ایشان به کودکان سلام می‌کرد. همیشه در باره بچه‌ها می‌فرمود: "با کودکان مهربان باشید. کسی که به کودکان مهربانی نکند مسلمان نیست."

یکی از اصحاب پیامبر می فرماید : روزی نماز با آنحضرت خواندم و با او به طرف خانه رفتم . کودکان را دیدم که دوان دوان به استقبال آنحضرت آمدند . حضرت محمد آنها را نوازش کرد ، با مهرگانی دست بر سر شان کشید و با خوشروی با آنها به گفتگو پرداخت .
 (دکتر آتاب اصغر)

فرهنگ

دوست داشت : عزیز رکھتے تھے	حتی : یہاں تک کہ
با کوڈکان : بچوں کے ساتھ	اصحاب : صحابی
دواں دواں : دوڑے دوڑے	نوازش کرد : انہوں نے پیار کیا
خوشونی : خندہ پیشانی کے ساتھ	بے گفتگو پرداخت : بات کرنے لگ گئے
دست پر سرشار کشید : ان کے سر پر ہاتھ پھیرا	مہربان پا شید : مہربان رہیں، شفقت سے پیش آئیں

تمرین

۱- درج ذیل سوالوں کے فارسی میں جواب دیکھیے۔

۱- حضرت محمدؐ کے کسانی را بسیار دوست داشت ۹

۲- آنحضرتؐ دربارہ بچہ ہا چہ می فرمود ۹

۳- یکی از اصحاب پیامبرؐ می فرماید ۹

۴- حضرت محمدؐ با کودکان چہ کرد ۹

۵- حدیث پیغمبرؐ دربارہ کودکان چیست ۹

۶- واحد کے جمع اور جمع کے واحد ہائے۔

کودکان ، دوست ، پیامبر ، بچہ ہا ، اصحاب

۷- مندرجہ ذیل الفاظ کے معنادہ ہائے۔

کوڈک ، دوست ، پیش ، مسلمان

۸- مندرجہ ذیل مصادر سے فعل ماضی مطلق کی گروان کیجیے۔

دوست داشتن ، سلام کردن ، مہربان بودن ، دست کشیدن

درس پنجم

چه خوش باشد نماز پنجگانه (نظم)

زجا برخیز، هنگام نماز است
در رحمت به روی خلق باز است

سحر طی شد مؤذن بانگ برداشت
زهر گل دسته ای آواز برخاست

*****

به آداب مسلمانی، وضو کن
به سوی قبله، با اخلاص، رُوگن

اگر خواهی نشاط صبحدم را
ز آب پاک، جان را روشنی ده

*****

تمام لحظه ها، دل گیرد آرام
به صبح و ظهر، عصر و مغرب و شام

چه خوش باشد که بایاد خداوند
چه خوش باشد نماز پنجگانه

(محمد جواد حجت)

فرهنگ

مؤذن : اذان وینے والا
زهر گل دسته ای : هر ایک میارے
هنگام نماز : وقت نماز
به روی خلق : خلق خدا پر
جان را روشنی ده : روح کوتازی دے
با اخلاص : خلوص کے ساتھ
دل گیرد آرام : دل تکین پائے

سحر طی شد : پوه پخت گئی
بانگ برداشت : اذان وی
آواز برخاست : آواز بلند ہوئی
در رحمت : بخشش کا روازہ
نشاط صبحدم : صبح کے وقت کی فرحت
به سوی قبله : قبلہ کی جانب
رُوگن : رخ کر

چه خوش باشد : کیسی اچھی لگتی ہے
نماز پنجگانہ : پانچ وقت کی نماز
زجا برخیز : (اپنی) جگہ سے اٹھ کھڑا ہو۔

تمرین

۱- فارسی میں جواب دیجیے۔

۱- از هر گلستہ ای چہ آواز برخاست ۹

۲- اگر نشاط صبحدم را بخواهیم باید چہ بکنیم ۹

۳- با یاد خداوند چہ می شود ۹

۴- اسمای نماز پنجگانہ چیست ۹

۵- اس لفظ کو زبانی یاد کیجیے۔

۶- اس لفظ کا معنیوم سادہ نہ میں لکھیے۔

درسِ ششم

پایتخت پاکستان

اسلام آباد پایتختِ پاکستان است۔ اسلام آباد در سال ۱۹۶۱ میلادی تزدیک راولپنڈی ساخته شد۔ اسلام آباد در دامنه کوه ہائی مری واقع است۔ از راولپنڈی تا اسلام آباد تقریباً ۱۵ کیلومتر فاصلہ دارد۔ خیابانہای اسلام آباد خیلی وسیع و

تمیز است. در هر دو طرف خیابانها درختان سبز و سایه دار است. در اسلام آباد چندین گردشگاه و چمن نیز به نظر می‌آید. گردشگاه "شکرپریان" که روی تپه‌ای ساخته‌اند، جای زیبا و دیدنی است. چمن‌های اسلام آباد گل‌های خوش رنگ و خوش بوزیاد دارد. آب خوردنی اسلام آباد از سد راول می‌آید. پنج شش مسجد بزرگ و زیبا نیز در این شهر بنا شده است. مسجد جامع که به اسم "لال مسجد" معروف است از همه زیباتر است. مسجدی به نام فیصل نیز در اسلام آباد است. این مسجد یکی از بزرگ‌ترین مساجد دنیا است. هوای اسلام آباد خیلی خوشگوار و لطیف است. اسلام آباد زیبا ترین و تمیز ترین شهر پاکستان است.

(محمد بشیر حسین مرحوم)

فرهنگ

وسیع :	کھلا	دامنه :	وامن
تمیز :	ساف سحری	خیابان :	سرک
چمن :	پھولوں اور کیاریوں والا باغ	گردشگاه :	سیرگاہ
تپه‌ای :	ایک ٹیلا	شکرپریان :	ایک ٹیلے کا نام
سد راول :	راول ڈیم	دیدنی :	دیکھنے کے قابل

تمرین

۱- درج ذیل سوالوں کے فارسی میں جواب دیجیے :

۲- آیا اسلام آباد شهری قدیم است؟

- ۱- اسلام آباد در چه سالی ساخته شد ۹
- ۲- آب خوردنی اسلام آباد از کجا می آید ۹
- ۳- اس سبق میں اسائے معرفہ یا اسائے خاص چن کر لکھیے۔
- ۴- دادند ، ساخته اند ، داده بودند کونے افعال ہیں ؟
- ۵- فارسی میں ترجمہ کریں۔

پاکستان کا پایہ تخت اسلام آباد ہے۔ اسلام آباد کوئی پرانا شہر نہیں ہے۔ یہ شہر ۱۹۶۱ء میں آباد ہوا۔ اسلام آباد کی سڑکیں بہت صاف ستری ہیں۔

درس هفتم

پندهای لقمان به پسر خود

حضرت لقمان حکیمی بود و عالم و دانا۔ به پسر خود بسیار پندهای سودمند می داد کہ چند تا از آنها بدین قرار است:

- * ای پسر ! اغلب در محفل عالمان بنشین و سخن حکیمان را بہ دقت گوش کن۔
- * ای پسر ! در نماز میت ہمیشہ شرکت کن۔
- * ای پسر ! راستگویی را وظیفہ خود دان۔ کسی کہ دروغ می گوید قیافہ اش بی رونق می شود۔
- * ای پسر ! ہیچ جاہل را دوست مدار و ہیچ دانا را دشمن مسار۔
- * ای پسر ! در کارهای خود ہمیشہ با علماء مشورت کن۔

* ای پسر! سرزنش پدر ہما نطور مفید است چنانکہ کشت را آب۔
 * ای پسر! اذوام گرفتن پر ہیز کن، چون وام ذلت روز و اندوه شب است۔

فرهنگ

سودمند : مفید	غلب : اکثر
بے دقت گوش کن : غور سے دھیان سے کان لگا کر سنو	قیافہ : صورت، چہرہ
سرزنش : ڈانٹ ڈپٹ، ملامت	باور : یقین
وام گرفتن : قرض لینا	مشورت کن : مشورہ کرو
پر ہیز کن : پر ہیز کر	

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جوابات دیجیئے۔
  - ۲- حضرت لقمان کہ بود ۹
  - ۳- او بہ کہ پنڈ می دادند ۹
  - ۴- قیافہ دروغ گو چطور می شود ۹
  - ۵- در کارہای خود با چہ کسی پاید مشورت کرد ۹
  - ۶- سارے سبق کا اردو میں ترجمہ لکھیے۔
- بنشین، بخور، بخوری، آورده باشد، کون سے افعال ہیں، ان کی گروائیں لکھیے۔
- ۷- خالی جگہ پر کریں۔
  - ۸- ہیچ جاہل را دوست .....

- ۱- هیچ دانارا ..... مساز.
 ۲- از وام گرفتن .....
 ۳- وام ذلت روز و آنده ..... است.

درس هشتم

تابندہ پاکستان ما

پایندہ پاکستان ما	تابندہ پاکستان ما
تاساخت پاکستان ما	این چار عذر شد بهم
سنڈ و بلوجستان ما	هم سرحد و پنجاب هم
سکان هر استان ما	باشند هم شیر و شکر
ایران و پاکستان ما	یک جان دو قلب گشته اند
این خطہ پاکان ما	اسلام را حصن حصین
آیین ما قرآن ما	اسلام دین ما بود
توحید هم ایمان ما	بر حق ھم پیغمبران
پیغمبر ذیشان ما	هم خاتم پیغمبران
حامی ما رحمان ما	یعنی محمد مصطفیٰ
	تابندہ پاکستان ما
	پایندہ پاکستان ما

(مرزا حادی طلی یک مرجم)

فرہنگ

پائندہ : مضبوط، قائم رہنے والا	تابندہ : روشن
شیرو شکر : دودھ اور شکر (گھٹے مل ہوئے)	عنصر : اصل، ماڈہ، جزو، حصہ
حصن حصین : مضبوط قلعہ	سکان : (ساکن کی جمع) بائشندے، برہنے والے
استان : صوبہ	حامی : حمایت کرنے والا، مددگار
یک جان دو قالب : ایک روح دو جسم مراد ایک دوسرے کے بہت قریب	

تمرین

درجن ذیل موالات کے فارسی میں جوابات دیجیے۔

- ۱- چہار عنصر پاکستان را اسم ببرید ۹
- ۲- چون چہار عنصر بہم شدند چہ چیز ساختہ شد ۹
- ۳- کدام دو کشور یک جان دو قالب گشته اند ۹
- ۴- دین ما چیست و آیین ما چہ ۹
- ۵- سکان ہر استان پاکستان باہم چگونہ ہستند ۹
- ۶- اس ساری نظم کا اردو ترجمہ لکھیے۔
- ۷- یہ نظم زبانی یاد کیجیے۔
- ۸- آیین ما، دین ما، مرکب اضافی ہیں۔ اس نظم کے باقی سارے مرکب اضافی بھی لکھیے۔

درس نهم

یارِ غار

حضرت ابوبکر صدیق

دوست و رفیق قدیسی حضرت محمد^{صلی الله علیه و آله و سلم} ابوبکر^{رض} این قحافه یکی از بزرگان مکه بود. قبل از قبول اسلام شغل حضرت ابوبکر^{رض} تجارت پارچه بود. روزی از خانه بیرون آمد تا دوست خودش حضرت محمد^{صلی الله علیه و آله و سلم} را ببیند در راه با او ملاقات کرد. پرسید ای محمد! چندین روز است شما رادر محل دوستان ندیدم. شنیدم شما دیپنی تو آورده اید و بتان کعبه را بد می گویید. فرمود آری رفیتم. از طرف خدای یگانه مقام رسالت به من اعطای شده است. پرستش بتان را حرام می دانم و مردم را به طرف پرستش خدای واحد می خوانم. شمارا هم به توحید و اسلام دعوت می دهم.

حضرت ابوبکر^{رض} گفت، اگر این طور است که خیلی خوب. پس من هم به رسالت شما ایمان آوردم. همانند کلمه لا اله الا الله خواند و مسلمان شد. اولین کسی که از سالمدان مکه به حضرت پیغمبر^{صلی الله علیه و آله و سلم} آورد حضرت ابوبکر^{رض} بود.

روزی ابو جهل پیش حضرت ابوبکر^{رض} آمد و گفت که اگر کسی بگوید: "من به آسمانها رفتم و در چند ثانیه برگشتم" آیا این ممکن است؟ گفت ظاهراً که غیر ممکن است. ابو جهل گفت که رفیق شما محمد^{صلی الله علیه و آله و سلم} این طور می گوید. گفت اگر او می گوید که راست راست است. حضرت رسول^{صلی الله علیه و آله و سلم} وقتی این راشنید خوشحال شد و لقب "صدیق اکبر" به او عطا فرمود.

روزی که قرار بود پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم از مکه به مدینه هجرت فرمایند، کفار مکه خانه ایشان را محاصره کردند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم ابوبکر از مکه به شبانه خارج شد و در غاری پنهان شد. این دو یار سه روز در آن غار بودند و بعد باهم به مدینه رفتند. حضرت ابوبکر در راه خدمت به اسلام از جان و مال خود هیچ دریغ نمی ورزید. و هر چه داشت در راه خدا خرج کرد. موقع جنگ تبوك تمام اثاثیه خانه را جمع کرد و در گلیسی پوشید و پیش حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم برد.

حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم پرسید! ای ابوبکر برای زن و بچه های خویش چه باقی گذاشته اید؟ عرض کرد: هیچ جز نام خدا و رسولش. حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم می فرمود که من پاداش احسان همه را دادم، جزا ابوبکر.

مسنون محبوب حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم حضرت عائشة صلی الله علیها و آله و سلم دختر او بود. بعد از وفات حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم مسلمانان او را خلیفه اول رسول صلی الله علیه و آله و سلم خود، انتخاب کردند. در خطاب اول خود حضرت ابوبکر صلی الله علیه و آله و سلم گفت! ای مردم! اگر من اطاعت خدا و رسول صلی الله علیه و آله و سلم بکنم، مرا یاری دهید ولی اگر سریچی کنم، مرا راهنمایی کنید و در آن صورت اطاعت من بر شما واجب نیست. نیز فرمود من نخواهم گذاشت که کسی حق دیگری را بخورد و دولت با هیچ کس از مردم دروغ نخواهد گفت و اجازه نخواهم داد، کسی بی حیا باشد و کارهای بدی را رواج دهد و دولت جهاد را هیچگاه ترک نخواهد گفت.

دو سال و سه ماه بعد از وفات حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم حضرت ابوبکر صلی الله علیه و آله و سلم نیز در شصت و سه سالگی به رحمت خدا پیوست و در پهلوی حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم مدفون گشت. زبان قلم از بیان فضائل او عاجز است تمام احکام خداوندی را همیشه اطاعت می کرد و تازنده بود تمام سن حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را زنده نگهداشت.

فرهنگ

بزرگان :	سردار، بڑے لوگ	یار غار :	لقب حضرت مدین اکبر
بے بینند :	ملاقات کریں	شغل :	کاروبار
سامنند :	غم رسیدہ	پرسنٹش :	عبادت
اثاثیہ :	سامان، اسباب	هماندم :	اسی وقت
سرپیچھی :	سرکشی، انحراف، اختلاف	ھیچگاہ :	ہرگز
راست راست :	جی ہی جی	دولت :	حکومت
فضائل :	(فضیلت کی جمع) بزرگیاں، بڑائیاں	سنن :	(سنن کی جمع) سننیں، روایات
زندہ نگہداشت :	قائم اور چاری رکھا	اعطا شد :	عطایا
استقادہ :	فائدہ	قرار بود :	ٹھی (تحا)

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جوابات دیجیے۔
- ۲- حضرت ابوبکرؓ قبل از قبول اسلام چہ شغلی داشت ۹
- ۳- حضرت ابوبکرؓ چہ لقبی داشت ۹
- ۴- حضرت ابوبکرؓ برای جنگ تبوک چہ چیزیں ایسی را تقدیم نمود ۹
- ۵- حضرت ابوبکرؓ چند سال حکومت کرد ۹
- ۶- حضرت ابوبکرؓ کجا مدفنون شد ۹
- ۷- آخری پیرے کا ترجمہ کیجیے۔

- ۳- رفیق قدیمی، مرکب تو صنی ہے۔ ایسے تین اور مرکب چن کر لکھیے۔
 -۴- می خوانم، می دهم اور می دانم کونے افعال ہیں۔ ان کی گردانیں لکھیے۔
-

درس دهم

کتابفروشی و مغازہ نوشت افزار

امروز احمد و حامد خیلی خوشحال از مدرسه برگشته اند و چرا خوشحال نباشند مدیر مدرسه نتیجه کلاس ششم را اعلام کرده بود و این دو برادر نہ فقط قبول بلکه شاگرداوں و دوم در کلاس شدند۔ احمد دکمه زنگ خانہ را فشار داد و مادرشان مریم در را باز کرد۔

احمد و حامد: سلام ماما جان۔ بخواست خداوند ما هر دو برادر قبول شدیم و حالا رفتیم کلاس هفتم۔

مریم: (بچہ های خود را نوازش می کند و می گوید): سلامت پاشید بچه های من زهرا: (خواهر بزرگ شان از اتاق بیرون شتافت و گفت): خیلی خیلی تبریک عرض می کنم۔

احمد و حامد: خیلی متشرکم (بعد رو به مادر می گویند) ماما جان! اگر فرصت دارید بیایید باما، کتابهای کلاس هفتم را بخریم، نوشت افزار هم لازم داریم۔

مریم: نور چشمانت من که امروز خیلی گرفتارم۔ شما زهرا را ببرید۔ اینهم بعضی چیزها می خواهد بخرد۔

احمد: خیلی خوب۔ بیا خواهر جان برویم، احمد و حامد با زهرا رفتند بہ اردو بازار

لاهور، جلوی "کتابفروشی اقبال" که رسیدند فروشند گفت.

فروشند: بچه ها بفرمایید.

احمد: کتاب های جدید کلاس هفتم چاپ شده، مثلاً کتاب فارسی، اردو، انگلیسی، تاریخ و جغرافی و شیمی و علوم اسلامی و حساب وغیره

حامد: چرا فراموش می کنی! دفترچه برای هر درس نیز بخرید.

زهرا: شارسم نمی خوانید؟ اگر می خوانید دو دفترچه رسم هم بخرید.

احمد: چرا افراموش کردم. دو دفترچه رسم هم بیاورید. نگاه کنید زور بیارید ما یک کمی عجله داریم.

فروشند: اطاعت می شود قربان - دیگر چه لازم دارید.

احمد: عرض می شود، که دو تا مداد پاک کن، دو تا خودنویس و یک مداد تراش، یک شیشه جوهر، دو تا خط کش پلاستیکی و دو دسته کاغذ سفید و دو تا سرقلم سوا هم بدهید.

(بعد رو به حامد می گوید) چیزی دیگری که لازم ندارید؟ مسکن است من فراموش کرده باشم.

حامد: فعلاً که همین هاست اگر چیزی ماند فردا یا پس فردا می خریم.

احمد: زهرا جان! شاهم چیزی می خواهید بخرید؟

زهرا: (کسی فکر می کند و رو به فروشند می گوید) کتاب جدید خانه داری برای کلاس نهم به من بدهید.

احمد: چه قدر شد آقا؟

فروشند: زیاد نشد. صد و پنجاه روپیه.

بول را پرداخته هر سه برادر و خواهر به خانه برگشتند.

(محمد شریعتی مترجم)

فرهنگ

مغازہ نوشت افزار :	شیشزی کی دکان	چرا : کیوں نہیں (ہاں)
اعلام کرده بود :	اعلان کیا تھا	بفرمایید :
قبول :	کامیاب	دکمہ :
فشار داد :	دبلیا	بغواست خداوت :
شتافت :	لپکی، جلدی سے آئی	تبریک :
متشرکریم :	ہم شکرگزار ہیں	نوشت افزار :
خیلی گرفتارم :	میں بہت مصروف ہوں	شیمی :
دفترچہ :	کانپی	رسم :
مداد :	پُل	مداد پاک کن :
شیشه جوهر :	روشنائی کی شیشی	سرقلم :
ما یک کمی عجلہ داریم :	ہمیں ذرا جلدی ہے۔	ب
فعلاً :	فی الحال	

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کے قاری میں جواب دیجیے :
- ۱- احمد و حامد از مدرسه به چہ حال برگشتند.
- ۲- زہرا خواہر شان چون خبر قبول شدن شان شنید، چہ گفت؟^۹
- ۳- فروشنده به بچہ ها چہ گفت؟

- ۱-احمد کدام کتابہای کلاس هفتم را گفت که بیارد؟
 ۲-زهرا کدام کتاب را خواست؟
- ۳-برگشتند، داده بود، نوازش می کند، می کنم، ببرید کس کس فعل کے کون کون سے
 صینے ہیں؟ ان کی گردانیں لکھے۔
- ۴-اس سبق میں سے پانچ اس مرغ چن کے لکھے۔
- ۵-قبول، تبریک، دفترچہ اور اعلام کو اپنے جملوں میں استعمال کیجیے۔

درس یازدهم

روباہ و زاغ

بہ دھان بر گرفت و زود پرید	راغکی قالب پذیری دید
کہ از آن می گذشت رو باہی	پر درختی نشست در راہی
رفت پائی درخت و کرد آواز	رو بہ پر فریب و حیلت ساز
چہ سری، چہ دمی، عجب ہامی	گفت بہ بہ چہ قدر زیبا بی
نیست بالا تراز سیاہی رنگ	پر و بالت سیاہ رنگ و قشنگ
نه بدی بہتر از تو در مرغان	گرخوش آواز بودی و خوش خوان
تاکہ آوارش آشکار کند	زاغ می خواست قار قار کند
طعمہ افتاده چون دھان بگشود	
رو بہک جست و طعمہ را بربود	

(حیب یغماً)

فرهنگ

حیلت ساز : مکار	قالب پنیر : پنیر کی تکیا
بے بہ : واہ واہ، کلمہ تعریف ہے	پائی درخت : درخت کے نیچے
خوش خوان : اچھا گانے والا	قشنگ : خوب صورت
بربود : چین لیا	طعمہ : لتم (پنیر کا گلزار)
قارقار کند : کامیں کا نیمن کرے	
نیست بالا تراز سیاہی رنگ : سیاہ رنگ سے بڑھ کر کوئی رنگ نہیں ہوتا	

تمرین

- ۱- درجن ذیل بحوالات کے فارسی میں جوابات دیجیے۔
- ۲- روباء پائی درخت رفتہ چہ آواز کرد ۶
- ۳- زاغ چہ می خواست و چرا ۶
- ۴- زاغ چہ دھان پگشود چہ شد ۶
- ۵- پس روباء چہ کرد ۶
- ۶- پروبال زاغ چطور بود ۶
- ۷- ”zaghi“ میں ”ک“ تصریح کا ہے اور ”ی“ وحدت کی علامت ہے۔ اس سبق میں سے ایسے سب اسماء جن کے لکھیے۔ جن میں ”ی“ وحدت (ایک) کی علامت ہے۔

۳- خالی چکه پر کریں.

- ۱- به دهان ..... و زود پرید.
  - ۲- بر درختی نشست ..... راهی.
  - ۳- رفت پای درخت ..... گرد آواز.
  - ۴- نیست ..... از سیاهی رنگ.
-

درس دوازدهم

فاروق اعظم

حضرت عمر بن خطاب

اسم پدرش خطاب و نام جدش مغیره بود که از سرداران نامور بنی عدی بود. حضرت عمر نیرومند و خوش هیکل بود. در اسب سواری و شمشیر زنی بسیار ماهر بود. در سخنرانی و سخن شناسی خیلی ممتاز بود. وقتی بزرگ شد، تحصیل کرد و شغل تجارت را اختیار نمود. در همان روزهای خدای متعال حضرت محمد را مقام پیغمبری داد و چند نفر دین اسلام را پذیرفتند ولی عمر بن خطاب با کفار دیگر مسلمانان را اذیت می کرد. حضرت پیغمبر ﷺ دعافر مودت که بار خدایا توسط عمر، اسلام را قوت بخش. چنانکه روزی بعد به دعوت خواهر خود ایمان آورد و به خدمت اقدس حضرت رسالت پناه شرفیاب شده و مسلمان شد.

قبل از آن روز مسلمانان پنهانی دعوت به اسلام می داند و درخانه های خود نماز می خوانند و لی حضرت عمر رض که اسلام را قبول کرد به حضرت پیغمبر ﷺ

عرض کرد که آنچه حق است باید علناً گفته شود. حضرت پیغمبر ﷺ با حرف عذر موافقت نموده و به خانه کعبه تشریف برد و آنروز نخستین بار تمام مسلمانان علناً نماز خواندند. چون با این جرأت حضرت عذر فرق میان کفر و اسلام آشکار شده بود، حضرت پیغمبر ﷺ خوشحال شده لقب "فاروق" به او دارند. از آن به بعد مسلمانان آشکاراً کفار را به قبول اسلام دعوت دادند.

وقتی رسول خدا ﷺ دستور داد مسلمانان به مدینه هجرت کنند. همه آنها کفار مکه را بی خبر گذاشتند، پنهانی می رفتند ولی حضرت عمر اعلام کرد که اگر کسی از مشرکین مکه می خواهد زن خود را ببیوه و بچه های خود را یتیم کند بباید و جلوی مرا بگیرد. هیچکس جرأت نکرد که جلوی او را بگیرد. او با اطمینان خاطر به مدینه هجرت کرد. حضرت عمر در تمام غزوه ها شرکت کرد و دلیرانه با کفار جنگید. در موقع جنگ تبوك نصف مال و متعاع خود را به حضرت رسول ﷺ تقدیم نموده بود. به پیشنهاد و اصرار او حضرت ابوبکر سورة های قرآن را جمع نموده بصورت کتابی در آورده بود.

بعد از حضرت ابوبکر بار خلافت بدش او گذاشتند. در زمان او ایران و روم و بیت المقدس فتح شد و در این کشور ها دین اسلام رواج یافت.

شباهات نهاد کوچه و بازار می گشت تا کسی گرسنه نخوابد. کسی بی رخت و لباس نباشد و کسی بی خانه نماند. هر کس به هر چیزی احتیاج داشت از بیت المال می داد. در زمان ایشان هر کس حق داشت هر وقت خواسته باشد برای هر مشکلی خلیفه را ببیند. هر کس می توانست به دولت و خلیفه ایراد بگیرد. با وجود اینکه خلیفه بود ولی از لحاظ غذا و لباس و مسکن مثل یک آدم عادی زندگی می کرد. حقوق او نیز با صعابه دیگر برابر بود.

حضرت رسول ﷺ می فرمود اگر بعد از من قرار بود پیغمبری بباید آن مقام به عمر[ؓ] عطا می شد. روز بیست و ششم ذی الحجه ۱۴۲۳، پیش امام نماز فجر بود که به دست غلامی به اسم فیروز ابو لؤلؤ، در شصت سالگی جام شہادت نوشید و در پهلوی حضرت پیغمبر ﷺ مدفون شد.

فرهنگ

مہارت : پوری اور کامل مہارت	نیرومند : طاقتور
تحصیل کر دند : تعلیم حاصل کی	شغل : پیشہ
علنا : کلے بندوں، اعلانیہ	شرفیاب شده : مشرف ہو کر
پسخانی : چوری چھپے	موافقت نموده : قول فرمائے
جلوی مرا بگیر : مجھے آکر دے کے	بدوش : کندھے پر
ایراد : کنیت چینی	پیشنهاد : تجویز
آدم عادی : معمولی آدمی	مسکن : مکان، گھر
اگر قرار بود : اگر طے ہو پڑکا ہوتا	حقوق : حقگواہ
بسیار ماهر : بہت زیاد ماهر	مقام : مرتبہ

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کا فارسی میں جواب دیجئے۔

۱- حضرت پیغمبر درباره حضرت عمر[ؓ] چہ دعا فرمود ۹

۲- حضرت پیغمبر چرا القب "فاروق" بحضرت عمر[ؓ] داد ۹

۳- موقع جنگ تبوك حضرت عمر[ؓ] چہ قدر از مال و متاع خود بحضرت پیغمبر تقدیم نمود ۹

- ۴- حضرت عمرؓ شہبہا در کوچہ ها می گشت، چہ می خواست ببیند؟
 ۵- با وجود خلیفہ بودن حضرت عمرؓ چطور زندگی می کردند؟
 ۶- خالی جگہ پر کیجیے۔

- ۱- اسم پدرش ..... و اسم جدش ..... بود.
 ۲- وقتی بزرگ شد تحصیل کرد و شغل تجارت را ..... نمود.
 ۳- حضرت عمرؓ به دعوت خواهر خود ایمان .....
 ۴- در زمان حضرت عمرؓ ایران و روم و ..... فتح شد.
 ۵- اختیار نمود، پیدا کرد، دعا فرمود کونے افعال ہیں۔
 ۶- دادن اور خواندن سے ماضی ہکیہ یا احتمالی ہنا کر گردانیں لکھیے۔
-

درس سیزدهم

حضرت عائشہ صدیقۃ

حضرت عائشہؓ همسر محبوب حضرت پیغمبرؐ بود. او دختر نیک حضرت ابوبکر صدیقؓ بود. اسم مادر ایشان ام رومان بود. ده سال قبل از هجرت رسول مقبولؓ در مکہ مکرمہ به دنیا آمد. عروسی حضرت عائشہؓ خیلی ساده انجام گرفت. نہ هیچ جشن عروسی گرفته شد و نہ جهیزیه داده شد. حضرت عائشہؓ تمام کارهای خانہ را خودش انجام می داد. اگرچہ کلفت هم درخانہ بود، ولی کارهای شوہرش حضرت پیغمبرؐ را خودش انجام می داد. لباس اور رامی شست و به موہای سرو ریش مبارک شان شانہ می زد. خودشان آب و غذابه اومی داد و رخت خواب

مبارک را پهنه می کرد. با شوهر نامدار خود از صمیم قلب محبت می ورزید و همیشه مطیع و فرمانبردار او بود.

از روزی که آیات مقدسه درباره حجاب نازل شد به شدت پای بند حجاب بود. از لحاظ علمی نیز متمام حضرت عائشة[ؓ] خیلی بالاتر از سایر صحابه است. پس از وفات حضرت پیغمبر[ؐ] اغلب صحابه کرام تفسیر بعضی آیات و مسائل دینی را از وی سوال می فرمودند.

یکی از صفات بر جسته حضرت عائشة[ؓ] سخاوت بود. هر چه از هر کجا به ایشان می رسید در راه خدا به فقرا و مساکین می داد. مثل اغلب زنان تو سو نبودند، بلکه جرأت کم نظیری داشت. در جنگ احده و خیبر شرکت کرده بود. از غیبت همیشه احتزار^۱ می کرد. نسبت به ازواج مطهرات دیگر به خوبی رفتار می کرد.

حضرت عائشة[ؓ] روز هفدهم رمضان المبارک در سال ۵۸ هجری به سن شصت و هفت سالگی در مدینه منوره در گذشت و در جنت البقیع مدفون شد.

فرهنگ

از صمیم قلب : عدل سے

همسر : زوج، بیوی

بر جسته : نمایاں

حجاب : پرده

کم نظیر : بے مثال

ترسو : بزول ، ڈرپوک

احتزاز : پریز، بچتا

غیبت : غیبت، چغلی

رخت خواب : بستر

نسبت به : ساتھ

کلفت : خارمه، نوکرانی

رفتار کردن : پیش آنا

پهنه می کرد : بچاقی تحسیں

سایر : تمام

جشن عروسی گرفتن : شادی کا جشن منانا
 جہیزیہ : جہیز
 استفسار می فرمودند : پوچھتے تھے، دریافت کرتے تھے
 با خوبی رفتار میکردن : حسن سلوک سے پیش آتی تھیں

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کے قاری میں جواب دیکھیے۔
- ۲- اسم مادر حضرت عائشہؓ چہ بود ۹
- ۳- عروسی حضرت عائشہؓ چہ طور انجام گرفت ۹
- ۴- حضرت عائشہؓ در چند سالگی فوت کرد ۹
- ۵- حضرت عائشہؓ از چہ چیز احتراز می کرد ۹
- ۶- ذیل کے جملوں میں خالی جگہوں کو پر کیجیے۔
  - ۱- حضرت عائشہؓ همسر حضرت پیغمبرؐ ..... حضرت ابوبکر صدیقؓ بود.
  - ۲- تمام کارهای خانہ ..... انجام می داد.
  - ۳- از غیبت ہمیشہ ..... می کرد.
- ۷- قاری میں ترجمہ کیجیے :

حضرت عائشہؓ گر کے کام خود کرتی تھیں۔ چغلی سے بہت پرہیز کرتی تھیں۔ آپ نے جنگ احدا و خبر میں بھی شرکت کی تھی۔
- ۸- ہمه ، جشن عروسی ، کلفت اور رخت خواب کو اپنے جملوں میں استعمال کیجیے۔

درس چهاردهم

چشم و سنگ

به ره گشت ناگه به سنگی ڈچار
کرم کرده راهی ده ای نیک بخت
زدش سیلی و گفت دور ای پسر
که ای تو که پیش توجیم ز جای
پکندن در استاد و ابرام کرد
کزان سنگ خارا رهی بر گشود
به هر چیز خواهی کماهی رسید
که از یاس جز مرگ ناید پبار

گرت پایداری است در گارها
شود سهل پیش تو دشوارها

(ملک اشرابهار)

جدا شد یکی چشمی از کوهسار
به نرمی چنین گفت با سنگ سخت
گران سنگ تیره دلی سخت تر
ذجذبیدم از سیل زور آزمای
نشد چشمی از پاسخ سنگ سرد
بسی کند و گاوید و کوشش نمود
ز کوشش به هر چیز خواهی رسید
برو کار گر بناش و امیدوار

گرت پایداری است در گارها

فرهنگ

سرد شدن :	مایوس ہوتا
پاسخ :	جواب
ابرام کرد :	لگارہ، لگاتارہا کام کیے گیا
بار آمدن :	پھل آنا، نتیجہ لکھنا

ڈچار شدن :	مُبھیز ہوتا
سیلی :	تھیر
ناید ببار :	حاصل نہیں ہوتی
کماهی :	جیسا کہ وہ ہے، جیسا کہ وہ چاہے

تمرین

- ۱- در ج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔
- ۱- چشمہ به سنگ سخت چه گفت ؟
- ۲- سنگ تیرہ دل با چشمہ چه کرد و چه جواب داد ۶
- ۳- از سنگ خارا چگونه راه بر گشود ۶
- ۴- دشوارها پیش تو چه طور سهل شود ۶
- ۵- کوشش چه نتیجه میدهد ۶
- ۶- تیرہ دل ، سخت سر ، زور آزمای ، کارگر اور امیدوار اسکی کوئی حمیم ہیں۔
- ۷- لفظ میں وزن کی ضرورت سے لفظ آگے بیچھے رکھ لیے جاتے ہیں۔ شعر کا مطلب بحث کے لیے شعر کی نثر
ہائی جائے تو آسانی ہوتی ہے۔ جیسے : ” زدش سیلی و گفت دور ای پسر ” کی نثر یوں
بنتے گی : سیلی اش زد و گفت : ای پسر دور (شو) فارسی نثر میں فعل ہمہ آخرين
آتا ہے۔ آپ اس مصروع کی نثر ہائیے :
- ” گرت پایداری است در کارها ”
-

درس پانزدهم

اینای عرب

گویند در روز گار قدیم مردی غریب به شهری در آمد. خطابی از او سرزد که در پاداش
آن قاضی شهر حکم کشتن او داد. بیچارہ تقاضا کرد که من در وطن خود زن و فرزند

دارم، اجازہ بفرمایید بروم، آخرین بار آنها را ببینم و برگردم، از او ضامن خواستند ولی هیچ کس حاضر نشد ضامن او بشود. جوانسردی بود، دلش به حال او بسوخت و گفت من ضامن او می شوم. اگر نیامد، مرا بکشید. شرط کردند اگر تا ده روز دیگر آن مرد برنگشت ترا می کشیم.

روز دهم شد. تا ظهر شخص خطارگار نیامد. مردم در میدان جمع شدند و ضامن را آوردند تا بکشند. ناگاه دیدند، کسی از دور می آید و فریاد می کند که اینک من آدم، نزدیک شد، دیدند همان شخص است. ضامن را رها کردند و مردم شهر همه یک دل و یک زبان گفتند "حیف است مردی را بکشیم که این قدر درست قول باشد" پس اور احمد رها ساختند.

فرهنگ

غريب : مسافر، اجنبی	دلش بسوخت : اس کے دل میں رحم آگیا
درست قول : سچا، بات کا وحنى	تقاضا : درخواست، التجى
اینك : یہ لو	

تمرین

- درج ذيل سوالات کے فارسي میں جواب دیں۔
- ۱- در پاداش خطماقاضی شهر چه حکم داد ۹
- ۲- مرد غريب چه تقاضا کرد ۹

۳- جوانمردی کہ دلش بسوخت چہ گفت ۹

۴- روز دهم چہ پیش آمد ۹

۵- مردم شہر یک دل و یک زبان چہ گفتند ۹

۶- فارسی میں ترجمہ کریں۔

دوال دن آگیا، لیکن مجرم نہیں آیا۔ لوگ میدان میں جمع ہو گئے۔ خائن کو قتل کرنے کا ارادہ کیا۔
دور سے آواز آئی یہ لوگ آپنچا۔

۷- مردی، شہری اور خطایی اسامی کوئی قسم ہیں؟

۸- مردی را بکشیم کہ این قدر درست قول باشد، میں ”مردی“ کو نام ہے؟

درس شانزدہم

اتفاق و اتحاد

باری کبوتران آزاد و شاد پرواز می کردند و از آزادی و بازی زیر آسمان نیلگون لذت می بردند۔ وقتی خستہ شدند روی درختی نشستند۔ یکی از کبوتران پایین درخت دانہ های تازہ و خوشمزہ را دید۔ ہمه کبوتران بدون اجازہ رنیس خود پایین آمدند و شروع کردند بے دانہ چیدن۔ وقتی سیر شدند و خواستند کہ پرواز کنند دیدند کہ در دام افتاده اند۔ صیاد کہ در کمین نشسته بود با خوشحالی تمام، سوی آنان شتافت۔ آنان سخت ترسیدند و بے کلی مأیوس شدند۔ رنیس آنان گفت! ”من کہ بے شا گفتہ بودم کہ عجلہ، کار شیطان است ولی شما بے حرف من گوش نکردید۔ دانہ را کہ

دیدید، ولی دام را ندیدید. ولی حالا هم از رحمت خدا مایوس نشود" کبوتران شرمنده شدند و از رئیس خود التماس بخشنود راهنمایی کردند. رئیس کبوتران گفت! "هر وقت صیاد به شما نزدیک بشود همه باهم با فرمان من پرواز کنید، وقتی صیاد نزدیک دام رسید دید که کبوتران در نتیجه اطاعت امیر و اتفاق و اتحاد دام را از جا کنده اند و با خود به هوا برده اند. به زودی کبوتران از چشم صیاد ناپدید شدند و به دستور رئیس خود کنار جویی فرود آمدند. یک موش که دوست رئیس کبوتران بود دام را برید و تمام کبوتران را رهایی بخشید و آنها دوباره شاد و آزاد در آسمان نیلگون به پرواز درآمدند.

(دکتر آنیتا اصغر)

فرهنگ

پرواز میکرددن :	اڑ رہے تھے	باری :	ایک بار
بازی :	کھیل	دانہ چیدن :	دانہ چکنا
زیر آسمان نیلگون :	نیلے آسمان تے	در کمین :	گھات میں
لذت می برد :	لف اندو زہور ہے تھے	سوی آنان شتافت :	ان کی طرف لپکا
روی درخت :	ایک درخت پر	وقتی خستہ شدند :	جب وہ تھک گئے
پایین درخت :	درخت کے نیچے	ناپدید شدند :	غائب ہو گئے
تازه و خوشمزه :	تازہ اور مزہ دار	کنار جویی :	ایک ندی کے کنارے
		فرود آمدند :	نیچے اترے

بدون اجازہ رئیس خود : اپنے سردار کی اجازت کے بغیر
از جا کنندہ اند : انہوں نے اپنی گلہ سے اکھاڑا لیا ہے

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیں۔
- ۲- وقتی دانہ ہائی تازہ و خوشمزہ را دیدند چہ کر دند ۹
- ۳- کبوتران چرا در دام افتادند ۹
- ۴- رئیس کبوتران چہ گفت ۹
- ۵- کبوتران در نتیجہ چہ چیز از دام صیاد آزاد شدند ۹
- ۶- پرواز کردن، لذت بردن، پایین آمدن، سیر شدن اور دانہ چیدن کو اپنے جلوں
میں استعمال کیجیے۔
- ۷- اس کہانی کو اردو میں لکھیے۔
- ۸- فارسی میں ترجمہ کیجیے۔
- ۹- کب ترازوں ہے تھے۔
- ۱۰- جب انہوں نے تازہ اور مزے دار دانے دیکھے تو یقیناً اترے۔
- ۱۱- وہ جال میں پھنس گئے۔
- ۱۲- ان کے سردار نے کہا کہ خدا کی رحمت سے ماہیں مت ہو۔
- ۱۳- وہ سردار کے حکم سے ایک ساتھ اڑے اور جال سمیت شکاری کی نظر سے اوچھل ہو گئے۔

درس هفدهم

قبول رنج فرما، دانش آموز

که بادا یارت از هر بد خداوند
که در وقت ضرورت کاربندی
شوی تا بر مراد خویش فیروز
به سن کودکی، کسب هذر کن
کنی در وقت پیری کامرانی
که علم بی عمل زهربست بی نوش

اگر باشد شب تاریک گر روز

قبول رنج فرما، دانش آموز

(جامی)

تصیحت بشنوای فرزانه فرزند
ز هر پندت بود این بهره مندی
اگر خواهی سعادت، دانش آموز
هوای عیش و نوش از سر بدر کن
گر آموزی هذر اندر جوانی
چو کسب علم کردی در عمل کوش

فرهنگ

بهره مندی : فائدۀ انجانا
سعادت : نیک بخت، خوش بختی
هوا : خواهش
کودکی : لڑکپن ریچپن

فرزانه : وانا، عاقل
دانش : علم
فیروز : کامیاب
نوش : شهد، تریاق
کسب : سیکنا، حاصل کرنا

تمرین

- ۱- در ذیل سوالات کافاری میں جواب دیجیے۔
  - ۲- کسب هنر کی باید کرد ۹
  - ۳- اگر سعادت خواہی، چہ باید بکنی و چرا ۹
  - ۴- اگر هنر در جوانی بیا موزی چہ می شود ۹
  - ۵- در شب و روز چہ باید بکنی ۹
  - ۶- علم بی عمل چیست ۹
  - ۷- آموز، کن، کوش اور فرما کونے افعال ہیں؟ ان سے فعل نبی بنا کر گردائیں لکھیے۔
  - ۸- پہلے، چوتھے اور ساتویں شعر کا مطلب اردو میں لکھیے۔
-

درس هیجدهم

مکہ معظمہ

در روزگار قدیم خدای متعال به حضرت ابراہیم علیہ السلام امر فرمودند که زن خود حضرت هاجرہ و فرزند شیر خوار خود حضرت اسماعیل را در صحرائی دور دست و بسی آب و گیاه که اسمش در این ایام، عربستان سعودی است، تنہا بگذارد و به وطن خود باز گردد. حضرت ابراہیم ارشاد خداوندی را تعمیل نمودند.

آفتاب به شدت می درخشید و حضرت هاجرہ و بچہ اش از تشنگی به جان می آمدند. آن خانم بچہ را به زمین خواباندہ، هفت بار بین کوهہای صفا و مروہ

دوید تا شاید از جایی چند قطره آب پیدا کند ولی هر بار دست خالی پیش بچه که از تشنگی پاشنه های خود را به زمین میزد، بر می گشت. هفتین بار که می آمد دید جایی که بچه پاشنه میزد، چشمی آب شیرین از آنجا سر زده و آب آن قطره قطره در دهان بچه میریزد. خیلی خوشحال شد و خدارا شکر کرد. بعد کمی خاک و سنگ ها جمع کرده دور آن آب را گرفت و یک حوضی کوچک درست کرد. وقتی دید که آب بیشتر جوش می زند گفت "زم زم" یعنی از اندازه این سنگها بیشتر بپرون نبا. از آن روز اسم این چشمی زم زم شد و اولین اثر شهر مکه همین است.

چند روز بعد قافله ای از تجار عرب از آنجا گذشت و برای زن و بچه ها و شترو گوسفندان خود آب خواست. حضرت هاجره با کمال میل به کسان قافله اجازه آب خوردن دادند. حسن رفتار حضرت هاجره را دیدند یک عدد از آنها برای همیشه آنجارا مسکن خود ساختند و کم، کم بصورت شهری در آمد. گویا این شهر آباد کرده حضرت هاجره و حضرت اسماعیل است. حضرت اسماعیل وقتی بزرگ شدند زن گرفتند و اولادشان قرنها در آن شهر بود.

کسی بعد حضرت ابراهیم نیز آنجا آمدند و با مرخداه بزرگ بیت الله یعنی خانه کعبه را در وسط شهر بنا کردند که اسروز عبادت گاه و زیارت گاه مسلمانان جهان است.

پنجاه روز پیش از میلاد مبارک حضرت رسول، شاهین ابرهه بر مکه حمله بردا تا خانه کعبه را خراب سازد. به دعای جد حضرت پیغمبر، حضرت عبداللطیب که از اولاد حضرت اسماعیل و متولی کعبه بود، خدای متعال ابابیلان را، با سنگریزه ها به نبرد با آنان فرستاد. ازین سنگریزه ها فیلهای قوی ہیکل و جوانان لشکر ابرهه کشته شدند و تا قیامت درس عبرتی برای تمام کفار دنیا به یادگار گذاشتند.

شهر مکه جای ولادت حضرت رسول است و ایشان پنجاه و سه سال از عمر شریف خود را در این شهر بسر برداشتند. در سال هشتم هجری، حضرت رسول شهر مکه را فتح کردند و تمام بت های کعبه را شکسته بیرون انداختند و خانه خدارا که قبله مسلمانان بود از بت پرستی و شرک پاک ساختند. از آن روز تا امروز مکه مرکز و قبله گاه مسلمانان است و همه رو به قبله نماز می خوانند.

سال بعد حضرت رسول با صحابه خود تشریف برداشت برای حج و طواف خانه کعبه که از همه جای مکه به آنجا آمده بودند. برای مسلمانان مکه از تمام سرزمینهای دیگر دنیا محترم و مقدس تر است.

با استفاده از وسائل جدید، دولت عربستان سعودی، مکه را یک شهر جدید و زیبا ساخته. آب و برق فراوان دارد. جاده های اسفالتی وسیع و ساختمانهای بلند و چندین طبقه بنا شده. اعلی ترین میوه ها و پارچه ها و غله ها و ظروف و کالاهای دیگر دنیا به مکه می آید و می توان در هر فصل سال آنها را خرید و خورد و پوشید و مصرف کرد.

(محمد شیرازی مترجم)

فرهنگ

بعان می آمدند : ان کی جان پر نی ہوئی تھی	سرزده است : پھٹ اکا ہے
حوض : تالاب	
جوش میزند : نکل رہا ہے، امیل رہا ہے	
باکمال میل : بڑی خوشی سے	اثر : نشان، یادگار
	حسن رفتار : حسن سلوک

جادہ های اسفلاتی : پکی سڑکیں	شکستہ : تو زکر
چندین طبقہ : کئی منزلہ	ساختمان : عمارت، بلڈنگ
عده : گروہ یا جماعت	هر فصل : ہر موسم
	دردست : دور و راز

تمرین

۱۔ درج ذیل سوالات کا فارسی میں جواب دیجیے۔

۱۔ شہر مکہ آباد کر دہ کیسٹ ۹

۲۔ خانہ کعبہ را کہ بنا کرد ۹

۳۔ اسم دیگر خانہ کعبہ چیست ۹

۴۔ چشمہ زم زم، چطور بوجود آمد ۹

۵۔ حضرت رسول ﷺ در چہ سالی مکہ رافتھ کر دند ۹

۶۔ آخری پیر اگراف کا اردو میں ترجمہ کیجیے۔

۷۔ باز گردد، بگذارد، می خواند کونے افعال ہیں۔ ان کی گردانیں لکھیے۔

۸۔ می زد، می درخشدید سے ماضی ہکیہ یا احتمالی ہا کران کی گردانیں لکھیے۔

درس نوزدهم

ساعت

احمد و حامد گودکان شش و ده ساله بودند. روزی در منزل خود با پدرشان که محمود نام داشت نشسته بودند و متوجه صدای "تیک تیک" شدند که از ساعت دیوار می آمد. حامد از پدر پرسید:

حامد: پدر جان! این ساعت چه میگوید؟

محمود: فرزند عزیزم! این ساعت ترا پنده می دهد که بیدار باش و وقت خود را در تن آسانی و بیکاری ضایع نمکن.

حامد: این ساعت دو عقربه دارد یکی بزرگ و دیگری کوچک. آیا این هر دو نیز به ما چیزی می گویند؟

محمود: بله عزیزم! عقربه بزرگ می گوید که ای پسر خواب شیرین است و لیکن ثمرش تلخ است. باید اوقات خود را بکار تحصیل علم و نوشت و خواندن صرف کنی.

احمد: پدر جان! این عقربه کوچک چه می گوید؟

محمود: عقربه کوچک می گوید که از درس خود برای یک ثانیه هم غافل نباشید زیرا که غفلت انسان را زیان می رساند.

احمد: غفلت چه طور زیان می رساند؟

محمود: پس من! هر که زندگانی خود را در خواب و خورد و غفلت و تنبی می گذارد، آنکه او تباہ می شود. چون او دیگر هیچ کار نمی کند، همیشه بی پول و مفلس و بی عزت می ماند.
(نمیر شادانی)

فرهنگ

فرزند عزیزم : میرے پیارے بیٹے	تیک تیک : نک نک
عقل بہ : سوئی	بیدار باش : ہوشیار رہ
خواب شیرین است : نیند پیاری ہے	تنبلی : سستی
	آتیہ او اس کا آنے والا وقت، اس کا مستقبل
	تن آسانی : جسم کو آرام میں رکھنا یعنی محنت نہ کرنا

تمرین

- ا۔ درج ذیل سوالات کا فارسی میں جواب دیجیے۔
- ۱۔ حامد از پدر خود چہ سوال کرد ۹
  - ۲۔ پدرش چہ جواب داد ۹
  - ۳۔ عقر بہ بزرگ چہ می گوید ۹
  - ۴۔ عقر بہ کوچک چہ می گوید ۹
  - ۵۔ غفلت چطور زیان می آرد ۹
  - ۶۔ تین اسم معروف جن کر لکھیے۔
  - ۷۔ پائچ مرکب عطفی جن کرائیں اپنے جملوں میں استعمال کیجیے۔
  - ۸۔ پائچ مرکب اضافی اور تین مرکب تو صفتی بھی جن کر لکھیے۔
-

درس بیستم

نماز

روز محشر که جان گذاز بود
اولین پرسش نماز بود

خدای بزرگ و برتر به وسیله حضرت رسول الله نماز پنجه‌گانه یعنی فجر و ظهر و عصر و مغرب و عشا، را به همه مسلمانان امر فرموده و در قرآن پاک صدھا بار تأکید نموده است. پیغمبر مانیز چندین حدیث درباره نماز ارشاد فرموده است. یکی این که نماز کلید جنت است و نیز اینکه نماز پایه و اساس دین است.

روزی حضرت پیغمبر به صحابه خود فرمودند، اگر جوی آب شفاف جلوی خانه کسی روان باشد و او همه روز پنج بار در آن جوی آب تنی کند آیا هیچ چرکی و کثافتی بر بدن او می‌ماند؟ عرض کردند که دیگر هیچ چرکی بر بدن او نمی‌ماند. فرمودند که نماز مثل آن جوی است. کسی که روزی پنج وقت نماز می‌خواند او از گناهان پاک می‌شود.

علاوه بر پنج نماز روزانه، نماز جمعه، نماز عیدین، نیز بر مسلمانان واجب است. قبل از هر نماز باید وضویگیریم که شرط است. موقع وضوگرفتن اگر دندان را مسوک هم بکنیم هم ثواب نماز بیشتر می‌شود و هم از لحاظ نظافت مفید است. نماز برای حفاظت و نگهداری از خطاهای و نادرستکاری‌ها خیلی مفید است و برای سالم نگهداشتن بدن و روحیه آدم کمک می‌کند. نماز گزار را هم مردم، در زندگیش، احترام می‌گذارند و هم خدای بزرگ و برتر در روز قیامت، احترام خواهد ورزید.

هر کس کہ پائی بند نماز است مردم سخن اور ابیشور باور می کنند. نماز گناہان آدم را طوری ڈور می اندازد کہ باد پاییز بر گھاں درختان را کسی کہ یک نماز او بے جھٹی فوت شد مثل اینست کہ همه افراد خانہ او کشته شدند و تمام اثنائیہ او بے غارت رفتہ باشد. دعا کہ مغز عبادات است بدون نماز کمتر قبول افتند.

فرهنگ

تاكيد نمودند :	آئھوں نے تاكيد کی ہے۔	جانگدار :	جان کو پچھا دینے والا
ديگر :	اور	آب تني کند :	نهايے
شرط است :	يعني ضروري شرط یا فرض ہے	چرك و ڪثافت :	میل پچیل
تميز :	حاف	نظافت :	پا گیزگی و صفائی
نور چشم :	آنکھی بینائی	سامنگہ میدارد :	تدبرست و توانار کھتنی ہے
نا درستکاری :	بد دیانتی	خطا :	جرم
به جھٹی :	کسی وجہ سے	مرتب :	بات اقاعدگی سے
بدون :	بغیر	اثنايه :	مال اسہاب
		کمتر :	شاوز، شایدی

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔
- ۲- روزی حضرت پیغمبر از صحابہؓ چہ پرسیدند؟

- ۱- صحابہؓ چہ عرض نمودند؟
- ۲- سپس آنحضرتؐ چہ ارشاد فرمودند؟
- ۳- اگر دنداں را مسوال کہ بکنیم چہ می شود؟
- ۴- کسی کے یک نماز اور فوت شود مثل چیست؟
- ۵- عنوان میں جو شعر ہے اس کے معنی خوب کجھیے اور اسے زبانی یاد کر لیجیے۔
- ۶- گرفتن سے مضر اے کی، داشتن سے ماضی ہلکیہ کی، ختن سے فعل حال، نشتن سے فعل نہی کی اور خواندن سے مستقبل کی گردانیں لکھیے۔
- ۷- ”حافظت و نگهداری“ اور ”بزرگ و برتر“ کیسے مرکب ہیں؟ ان کے پہلے بحود کو کیا کہتے ہیں اور دوسراے بحود کو کیا؟

درس بیست و یکم

احترام پدر و مادر

فرزند نیک و سعادت مند باید پدر و مادر خود را از دل و جان دوست بدارد و احترام بگذارد زیرا مهر پدر و مادر سبب سعادت این دنیا و رستگاری آن دنیا است. و هیچ کس نسبت به فرزند خود دلسوز تر از پدر و مادر نیست.

هر پند یا فرمان کہ پدر و مادر بہ فرزند می دھند برای خوشی و آسایش زندگانی اوست. پس وظیفہ فرزند آن است کہ پند و فرمان پدر و مادر را بہ جان و دل بشنو و اطاعت کند.

و در حضور آنها با صدای بلند حرف نزند و پُر نگوید و بسیار نخند. و هنگامی که پدر و مادر ایستاده باشند ننشینید و اگر نشسته باشد و از در، در آیند به احترام از جای برخیزد و سلام کند. و هرگز چیزی به اصرار از آنها نخواهد که آنها به مصلحت و احتیاج او، از خود اودانان ترااند.

پسر یا دختر نجیب و شرافت مند آن است که چون بزرگ شود به پدر و مادر خود باری کند و هم چنانکه آنها او را در کودکی پروردۀ اند او نیز آنها را در پیری و ناتوانی، دستگیری کند. آرزوی مادر آن است که چون دخترش به سن رسید در عفت و خانه داری سرآمد تمام هم سن های خود باشد.

فرزند را دوستی مهربان تراز پدر و مادر نیست که پیوسته خیر او را می خواهد. پس پدر و مادر را محروم راز خود سازد و مشکلات خود را به آنها بگوید که اسرار شمارانگاه می دارد و در رفع اندوه و ملال شما به جان می کوشند. بالجمله انسان باید به پدر و مادر چنان رفتار کند که از فرزندان خود چشم دارد و بداند که خشنودی پدر و مادر خشنودی خدا و رسول است.

فرهنگ

زیرا که : اس لیے کر	عفت : پارسائی، پاکدامنی
پرنگوید : زیاده با تمیز نه کرے	احتیاج : ضرورت
اصرار : کسی بات پر زور دینا	محرم راز : بھید جانے والا، راز سے واقف
چشم دارد : تو قurr رکھتا ہے، امید رکھتا ہے۔	اسرار : (سرکی جمع) راز، بھید

بالجملہ : خلاصہ کلام، حاصل کلام، غرض یہ ہے کہ سرآمد تمام همسنہای خود : اپنی سب ہم گروں سے بہتر

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔
  - ۲- پند یا فرمان پدر و مادر برای چیست ۹
  - ۳- وظیفہ فرزند چیست ۹
  - ۴- پسر یا دختر نجیب و شرافت مند کیست ۹
  - ۵- آرزوی مادر چیست ۹
  - ۶- خوشنودی پدر و مادر خوشنودی کیست ۹
  - ۷- باشد، خندد، گوید، نشینند اور دارد کے مصادر لکھیے۔
  - ۸- اور والے ہر ایک مصدر سے فعل ماضی مطلق کی گردان لکھیے۔
-

درس بیست و دوم

فروتنی

خجل شد چو پہنائی دریا بدید
گر او ہست حقا کہ من نیستم
صدف در گناہش په جان پرورید

یکی قطرہ باران زابری چکید
کہ جایی کہ دریاست من کیستم ۹
چو خود را به چشم حقارت بدید

سپهرش به جایی رسانید کار
 که شد نامور لولوی شاهوار
 بلندی از ان یافت که پست شد
 در نیستی کوفت تا هست شد
 (بوستان سعدی)

فرهنگ

یکی قطره : بارش کا ایک قطرہ	فروتنی : اگساری، عاجزی
چکید : پکا	زابری : پادل کے ایک گلڑے سے
پہنای دریا : سمندر کی وسعت	خجل شد: شرمسار ہوا
بے چشم حقارت : حقارت کی نظر سے	حقا : حق تو یہ ہے
بے جان پرورید : دل و جان سے پرورش کی	در کذارش : اپنی آغوش میں
نامور : مشہور	سپهر : آسمان
در کوفت : اس نے دروازہ ٹکٹکھایا	لولوی شاهوار : پادشاه کے لائق (قیمتی) موئی
هست : وجود، بقا	نیستی : عدم، فنا، نفی
صفد : سیپ، پرانے لوگوں کا ذیال تھا کہ جب کبھی ابر نیساں (بہار) کا کوئی قطرہ صدف کے من میں واپس ہو جاتا ہے تو کچھ عرض بعد قیمتی موئی میں تبدل ہو جاتا ہے۔	

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کے قاری میں جواب دیجیے۔

۲- قطرہ باران از کجا چکید ۹

- ۱- قطره چو پہنای دریا را دید آن را چه شد ۹
 ۲- قطره چون دریا را دید چه گفت ۹
 ۳- چو خود را بچشم حقارت دید صدف چه کرد ۹
 ۴- قطره چگونه بلندی یافت و چطور هست شد ۹
 ۵- اس ظلم کوزهانی یاد کیجیے اور اس کا مطلب ساده فارسی میں لکھیے -
 ۶- مندرجہ میں مرکبات کو جملوں میں استعمال کیجیے -
 ۷- قطره باران ، پہنای دریا ، چشم حقارت ، لولوی شاهوار
 ۸- مندرجہ میں مصادر سے فعل حال اور ماضی اس्तرازی کی گروان کیجیے -
 چکیدن ، دیدن ، پروریدن ، رسانیدن

درس بیست و سوم

مجاهد لاثانی سید جمال الدین افغانی

سید جمال الدین افغانی در سال ۱۸۳۹ میلادی ، در اسد آباد ، که نزد همدان در ایران واقع است ، متولد شد . پدرش سید محمد صفر او را همراه خود به کابل (افغانستان) بردا و به تربیت وی همت گماشت . هنوز طفل ده ساله بود که علوم متداوله را تزد علمای کابل فراگرفت . به سن هیجده سالگی اولین بار به هند مسافرت نمود و

سپس فکر خدمت ملت اسلامیه را به سرگرفته و به مسافرت های زیادی قدم برداشت و به حجاز و ترکیه و اروپا و ایران و مصر و عراق رفت.

چندی در مصر درس می داد ولی بعد به امر دولت مصر، آن کشور را ترک گفته به پاریس (پایتخت فرانسه) رفت و از آنجا روزنامه ای به زبان عربی منتشر ساخت. هم‌بوسط مقالات این روزنامه تمام مسلمانان جهان اخطار می شود که فرنگیان کشورهای اسلامی را هدف حرص و آز خود ساخته اند باید متعدد شده طوی غلامی را از گردن خود بپرون کنیم. او در راه آزادی خواهی مسلمانان و سربلندی اسلام از هیچ گونه فداکاری و جان‌فشاری دریغ نمی ورزید.

جمال الدین در لندن بود که سلطان عبدالحمید (پادشاه ترکیه) او را به ترکیه دعوت شود، بنابر چهار سال آنجا بود و به سال ۱۸۹۶ میلادی در همان جا به رحمت حق پیوست.

سید جمال الدین خطیب شیرین مقال و دانشمند خوشحال بود. شب دیر به خواب می رفت و صبح زود از خواب بیدار می شد. لباس ساده در بر می کرد. او بلند همت و عالی حوصله بود. به همین جهت حضرت علامه اقبال او را از دل و جان دوست می داشتند.

(نصر شادانی)

فرهنگ

منتشر ساخت : جاری کیا

اخطر نمود : خبردار کیا، یاددا لایا

همت گماشت : پوری توجیکی

مقالات : مضماین

آز :	طبع، جرس	هدف : نشان
در بر کردن :	پہننا	فدا کاری : قربانی
		فرا گرفتن : سیکھنا
علوم متداولہ :	وہ علوم جن کے پڑھنے کا رواج ہو	

تمرین

- ۱- مندرجہ ذیل سوالات کا فارسی میں جواب دیجئے۔
- ۱- سید جمال الدین کجا متولد شد ۹
  - ۲- سید در مصر چہ می کرد و آن ملک را چراترک گفت ۹
  - ۳- سید در پاریس چہ می کرد ۹
  - ۴- سید بہ توسط مقالات خود بہ مسلمانان چہ اخطار می نمود ۹
  - ۵- سید چہ نوع مردی بود ۹
- ۶- پرشور ، جسور ، غیور اور معمور کو اپنے جملوں میں استعمال کیجئے۔
- ۷- گشتن ، گردیدن ، نشستن ، برخاستن ، خوابیدن اور غنودن سے ترتیب دار ماضی قریب ، مفارع ، حال ، امر ، نبی اور مستقبل بنائے اور تائیے کہ یہ عمل لازم ہیں یا متعذر؟
- ۸- خالی جگہ پر کریں۔
- ۱- همدان در ایران ..... است۔
  - ۲- به تربیت وی همت .....
  - ۳- از هیچ گونه فدا کاری و جانتشانی ..... نمی ورزید۔

درس بیست و چهارم

چراغ برق

در زمانهای بسیار قدیم چراغ نبود. همین که آفتاب غروب می‌کرد و هوای تاریک می‌شود، همه می‌خوابیدند. پس از مدتی مردم آتش را کشف کردند. کم کم به فایده‌های آن بی‌برند و شبها در نور آتش دور هم جمع می‌شدند. پس از زمانی دراز انسان ترقی کرد و توانست از چربی و فتیله و چوب، مشعل بسازد و در تاریکی از نور آن استفاده کند. ولی نور مشعل کم بود و زود خاموش می‌شد. پس از آن با پیله و موم و فتیله، پیله سوز و شمع درست کردند. هر چند که پیله سوز و شمع بهتر از مشعل بود، ولی نور آنها هم کافی نبود.

مردم همیشه در چستجوی وسیله‌ای بودند تا در تاریکی، نور بیشتری داشته باشند. عاقبت پس از اینکه نفت پیدا شد چراغ نفتی را ساختند که فتیله آن با نفت می‌سوخت. از شیشه برای آن لوله درست کردند. چراغ نفتی بسیار بهتر از پیله سوز و شمع بود و نور بیشتری هم داشت. با چراغ نفتی توانستند خیابانهای راه روش کنند. مدت‌ها مردم از چراغ نفتی استفاده می‌کردند.

سال‌ها گذشت تا این که ادیسون، دانشمند آمریکایی، برق را اختراع کرد. امروز چراغ برق همه جا را روشن می‌کند. حالا مردم می‌توانند شبها در نور چراغ برق کار بکنند، بخوانند، بنویسند و خیاطی و تیریح بکنند.

فرهنگ

بھی برداشت : سمجھ گئے	اختراع : نئی چیز پہلی بار بتائی، ایجاد کیا
عاقبت : آخر کار	دانشمند : عالم، سائنس و ان
لولہ : نالی، یانکی، چمنی	کشف کرداشت : پہلی وقوع معلوم کیا
شمع : موسم تی	پیدہ سوز : دیا، جس میں چربی جلتے
نقت : مشی کا تسلی	پیدہ : چربی
فتیله : بتی	ادیسوں : ایک سائنس و ان کا نام، ایڈیشن
ہواتاریک می شد : اندر ہیرا ہو جاتا تھا، جب فضا تاریک ہو جاتی تھی۔	در جستجو و سیلہ ای بودند : کسی ذریعے کی تلاش میں تھے

تمرین

امن درجہ ذیل سوالات کا فارسی میں جواب دیجیے۔

- ۱- در زمانہای بسیار قدیم کہ چراغ نبود، مردمان کی می خوابیدند؟
- ۲- چون آتش را کشف کرداشت، مردم شبها چہ می کرداشت؟
- ۳- پیدہ سوز و شمع از چہ درست کرداشت؟
- ۴- چراغ نقی با چہ چیز روشن می شود؟
- ۵- چراغ برق را کہ اختراع کردا او از کجا بود؟
- ۶- می خوابیدند، کشف کرداشت، بھی برداشت اور جمع می شدند کن کی طرف اشارہ ہے۔ یعنی کون سو جاتے تھے۔ کن لوگوں نے معلوم کیا، کون جان گئے اور کون جمع ہو جاتے تھے۔
- ۷- بسازد، تو انند اور نویسنڈ کے مصادر لکھیے اور ان سے فعل حال ہائے۔

درس بیست و پنجم

جوان راستگو

روزی جوانی بسلامات حضرت قائد اعظم آمد و خواهش کرد که اگر جناب عالی شفاعت بفرمایید میتوانم در فلان اداره شغلی پیدا کنم. حضرت قائد اعظم فرمودند که من هیچ وقت از کسی شفاعت نمی کنم ولی بعد از آن کسی فکر کرد و از دانشجو سوال فرمود که وقتی در دانشکده یا دانشگاه تحصیل می کردی، گاهی در بازی ها هم شرکت می کردی؟ گفت خیر. باز پرسیدند گاهی در فعالیت های ادبی شرکت می کردی؟ گفت خیر، من در دوره های تحصیلی خود فقط درس می خواندم. فرمود تشریف ببرید من از افراد تنبیل و مثل شما شفاعت نمی توانم بکنم. جوان کسی عقب رفت و گفت شفاعت بفرمایید یا نه من ابداً دروغ نخواهم گفت و از اتاق بیرون شد.

حضرت قائد اعظم فرمود گوش کن ولی تا آن وقت او رفته بود، فوری زنگ زده منشی خود را خواستند و دستور دادند که آن جوان را پیش من آورید. آن جوان دوباره خدمتش شرفیاب شد. قائد اعظم بالبخندی ملايم فرمود که من برخلاف اصول خود از تو شفاعت خواهم کرد به شرط اين که قول بدھی تو در آينده نيز هیچ دروغ نخواهی گفت.

(محمد شیر حسین مرحوم)

فرہنگ

شفاعت :	سفارش	دانشجو : طالب علم
فعالیت های ادبی :	ادبی سرگرمیاں	شغلی پیدا کنم : مجھے کوئی توکری مل جائے
هیچکارہ :	نکھل، بے کار	تنبل : سُت، کاہل
بیرون شد :	باہر نکل گیا، باہر چلا گیا	ابدا : ہرگز
منشی :	سیکرٹری	گوش کن : سنو، بات سنو
آینده :	آتے والا زمانہ، مستقبل	لبخندی ملايم : بکل مسکراہت
گفت "خیر" :	اس نے کہا "نہیں" آجکل فقط "خیر" اور "خیر" دونوں نہیں اور انکار کے موقع پر استعمال ہوتے ہیں۔	استعمال ہوتے ہیں۔

تمرین

۱- درج ذیل سوالوں کے فارسی میں جوابات دیں۔

۲- جوان از قائد اعظم چہ خواہش نمود ۹

۳- حضرت قائد اعظم از دانشجو چہ سوالہا فرمود ۹

۴- جوان چہ جواب داد ۹

درس بیست و ششم

ورزش

ورزش برای همه مردم از زن و مرد و کوچک و بزرگ لازم است. ورزش چنانکه بعضی تصور کرده اند تنها برای جوانان سودمند نیست بلکه خورد سالان و سال خورдан نیز بدان محتاج اند.

ورزش در نسو بدن بچه های کرچک تاثیر بسیار دارد و پیر مردان را نیز قوی و سالم نگاه می دارد. ورزش باید در هوای آزاد و فضای کشاده بعمل آید و در جای سرپوشیده و محدود بی فایده بلکه زیان آور است. بهترین ورزشها راه رفتن و گردش در هوای آزاد است. توب بازی و دویدن برای بهداشت و بهزیست از بس مفید است. شنا عضلات انسان را قوی و محکم می سازد.

باغبانی بدن را سالم و خاطر را مشغول و دل را مسروور می دارد. اسب سواری هم ورزشی است که بدن را قوی و چابک می سازد و روح را نشاط و انبساط می بخشد. هر کس باید به فراخور حال و سال خوبیش ورزش کند.

فرهنگ

زیان آور : نقصان ده

تصور کرده اند : خیال کرتے ہیں

گردش : سیر

سودمند : مفید، فائدہ مند

سال خورده : بوزحم، کم عمر

خورد سال : بچہ، نوجوان، کم عمر

سالم :	تدرست	نمود :	پالیدگی، افزایش، بروز
محدود :	گھری ہوئی جگہ	سرپوشیدہ :	ڈھکی ہوئی
توب بازی :	فٹ بال کا حیل	نشاط و انبساط :	خوشی و سرت
شنا :	تیراکی	بہزیست :	تدرستی
مشغول :	مصروف، دل لگا رہتا ہے	عضلات :	پٹھے
		فراخور :	مطابق، لائق

تمرین

- ۱- فارسی میں جواب دیجئے۔
- ۲- ورزش برای کہ لازم است ۹
- ۳- ورزش بہ پہر مردان چہ فایدہ می دهد ۹
- ۴- ورزش کجا باید کرد ۹
- ۵- توب بازی و دوپیدن چہ اثر دارد ۹
- ۶- اس سبق میں سے تم مركب تو ملنی جن کران کے معنی لکھیے۔
- ۷- زن و مرد، کوچک و بزرگ، ہوای آزاد و فضای گشادہ، توب بازی و دوپیدن کیے مركب ہیں؟
- ۸- گفتہ اند، آید، می سازد، می بخشند اور رو دکس کس صل کے کون کون سے سینے ہیں؟ ہر ایک کی گردان لکھیے۔

درس بیست و هفتم

اقبال^۱

اقبال شاعر ملی پاکستان است. او را حکیم مشرق و حکیم الامت نیز می‌گویند. پدرش شیخ نور محمد مردی درویش مشرب بود. اقبال در سال ۱۸۷۷ میلادی در "سیالکوت" به دنیا آمد. علوم دینی و دنیوی را نزد مولانا میرحسن در همان شهر فراگرفت. سپس به لاہور رفت و در دانشکده دولتی لاہور به تحصیلات عالی پرداخت. در این دانشکده آقای آرنولد استاد انگلیسی او بود.

بعد از آن اقبال به اروپا رفت و پس از پایان تحصیلات خود در انگلستان و آلمان به میهن خود بازگشت. اقبال به زبانهای اردو و فارسی اشعار بسیاری سروده است. اول به زبان اردو شعر می‌گفت ولی بعد از آن زبان فارسی را برای شعر گفتن انتخاب کرد، زیرا به زبان فارسی علاقه فراوانی داشت. اقبال برای کودکان هم شعرهای خوبی گفته است. مجموعه‌های اشعار اردو و فارسی اقبال از این قرار است.

- 1- اسرار خودی
- 2- رموز بی خودی
- 3- زبور عجم
- 4- پیام مشرق
- 5- جاوید نامه
- 6- پس چه باید کرد ای اقوام شرق
- 7- پانگ درا
- 8- بال جبریل
- 9- ضرب کلیم

شش کتاب اول به زبان فارسی و سه کتاب آخر به زبان اردو است. و یکی دیگر "ارمنان حجاز" است که به هر دو زبان است.

اقبال به وسیله اشعار خود مسلمانان هند را بیدار کرد و آنان را به کار و کوشش

واداشت. مسلمانان هندوستان فکر اقبال را عملی ساختند و باهم متحد شدند و تحت راهنمایی قائد اعظم محمد علی جناح برای تشکیل کشور پاکستان کوشش کردند و موفق شدند.

اقبال در شصت و یک سالگی در روز بیست و یکم آوریل، در سال ۱۹۳۸ میلادی به رحمت حق پیوست. هر سال در سراسر پاکستان مجالسی به نام "روز اقبال" برپا می شود.

فرهنگ

حکیم مشرق :	مشرق کارانا آدمی	شاعر ملی :	القومی شاعر
درویش مشرب :	نقیرانہ طبیعت کا آدمی	حکیم الامت :	مسلمان قوم میں دانا انسان
آسان :	جرمنی	تحصیلات عالی :	اعلیٰ تعلیم
موفق شدند :	کامیاب ہو گئے	میہن :	وطن
واداشتن :	آمادہ کرنا	آوریل :	اپریل
		فراگرفتن :	حاصل کرنا

تمرین

۱- درج زیل سوالات کافاری میں جواب دیجیے۔

۱- اقبال را علاوه بر شاعر ملی چه لقب‌ها داده اند ۹

۲- او در کدام سال به دنیا آمد ۹

- ۱- او علوم دینی و دنیوی را نزد چه کسی فراگرفت؟
- ۲- آیا اقبال برای کودکان هم چیزی سروده است؟
- ۳- اقبال به وسیله اشعار خود چه گفته است؟
- ۴- سرودن، آمدن، پرداختن سے ماضی استمراری اور فعل مستقبل کی گردان کیجیے.
- ۵- پہلے بیکاراف میں سے سب اسامی معرفت چن کر لکھیے۔
-

درس بیست و هشتم

دمی بخندیم

دستور زبان

معلم دبیرستان، سرکلاس از بچه‌ها دستور می‌پرسید. به یکی از شاگردان گفت: زمان آینده "دزدیدن" را صرف کن.

شاگرد بلند شد و گفت:

من بزندان خواهم رفت. تو بزندان خواهی رفت ...

(مجله هنر و مردم)

فرهنگ

دبیرستان: حائی‌سکول

دستور: قواعد، گرامر

معلم: سکول ماشر

به بچه‌ها: شاگردوں کو

صرف کن : گردان کرو

زمان آینده : فعل مستقبل

زنداں : قید خانہ

بلند شد : کمراها

تمرین

- در آذیل موالات کافاری میں جواب دیجیے۔
  - ۱- معلم دبیرستان چه درس میداد ۹
  - ۲- او به یکی از شاگردان چه گفت ۹
  - ۳- شاگرد با غوش چه کرد و چه جواب داد ۹
  - ۴- کسی که دزدی کند به کجا می رود ۹
  - ۵- درس میداد، بلند شد، صرف کن کون سے فعل ہیں۔ ان کی گردانیں کچھیں۔
  - ۶- دزدیدن مصدر سے فعل مستقبل بنا کر گردان کچھیں۔
  - ۷- گفت، کون سے مصدر کا ماضی مطلق ہے۔ اس سے ماضی قریب بنا کر گردان کچھیں۔
-

درس بیست و نهم

چهار فصل سال

احمد و حامد به مدرسه می رفتند. در راه احمد به حامد گفت که چند روز پیش دربارہ ساعت از پدر جان سوال کر دیم. آیا بہتر نیست کہ امروز دربارہ فصلهای سال پاکستان از آموزگار خود بپرسیم. قرار گذاشته وارد کلاس شدند. احمد می دانست که

در تابستان دبستانها تعطیل می شود. از آموزگار پرسید. تابستان پاکستان چند ماه است؟

آموزگار: تابستان سه ماه است. حامد پرسید فصل های دیگر چه طور؟^۹
 آموزگار: فصل های دیگر هم هر کدام سه ماه است. در فصل بهار زمین سبز و خرم می شود. درختها از سر نو برگ می آورد و گل می کند. بهار در پاکستان از اول آوریل شروع می شود.

احمد: چنان استاد! بعد از بهار کدام فصل می آید؟^۹
 آموزگار: بعد از بهار تابستان می آید. در تابستان هوایی گرم می شود. در این فصل بعضی میوه ها می رسد. دهقانها گندم و جورادر و می کنند.
 تابستان که تمام شد پاییز شروع می شود. در اواخر این فصل برگ درختان زرد می شود و باد آنها را می اندازد. این فصل را فصل خزان یا برگ ریزان نیز میگویند.
 بعد از پاییز زمستان می آید. زمستان فصل سرما برف و یخ بندان است.

حامد: معلم محترم! آیا در پاکستان هم هر فصل سه ماه دارد و ترتیب آنها مثل فصلهای ایران است؟^۹

آموزگار: نه خیر. فصلهای پاکستان کمی مختلف است.
 بهار پاکستان از اول مارس شروع می شود و تا اواخر آوریل می ماند. بعد از آن فصل تابستان است که تا اواخر ماه اوت ادامه دارد. ماه اوت هم موسیم بارش است و هم گرما. سپتامبر و اکتبر هوایی معتمد است. زمستان پاکستان از اوایل ژانویه تا اوایل مارس است.

احمد و حامد: خیلی ممنونیم آقای معلم.

فرہنگ

چہ طور : کس طرح	قرار گذاشتہ : طے کر کے، فیصلہ کر کے
می رسد : پک جاتے ہیں	گل می کند : پھولتے ہیں، پھول لاتے ہیں
پاییز : خزان	درو میکنند : کانٹے ہیں
ممنونیم : ہم احسان مند ہیں	یخ بندان : برف جمادی نے والا، سخت سردی
آوریل : اپریل	مارس : مارچ
ستمبر : ستمبر	اوت : اگست
برگ ریزان : پت جھر	ژانویہ : جنوری

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کا فارسی میں جواب دیجیے۔
- ۲- سال پاکستان چند فصل دارد؟
- ۳- فصل پاییز را چہ میگویت؟
- ۴- در فصل تابستان دھقانہا چہ کار میکنند؟
- ۵- در آخر پاییز درختہا چہ طور است؟
- ۶- چند، چہ طور، کدام، کی اور ”آیا“ حروف کی کوئی اقسام ہیں؟
- ۷- اس سبق سے تم نفل لازم جن کران سے نفل متعدد ہا کر لکھیے۔
- ۸- ریزاند کون سائل ہے؟ اس کی پوری گردان لکھیے اور اس سے ماں بعید ہا کر گردان لکھیے۔

درس سی ام

با خلق خدای کن نکویی

روزی زن بدکار از صحرایی می گذشت. سگی را دید از پا افتاده و از تشنگی داشت می مرد. دلش به حال آن حیوان سوخت. این ور آن ور نگاه کرد. از حسن تصادف در آن نزدیکی چاه آب را پیدا کرد. گفش خود را با روسری بسته، کمی آب کشید و با عجله نزد سگ آمد و چند قطره آب در دهانش ریخت و از مرگ نجاتش داد. سگ چشم باز کرد و دُم خود را جذب‌اند و پای زن را لیسید. روز دیگر بزرگی در خواب دید که خداوند تعالی تمام گناهان این زن را بخشیده است.

خواهی که خدای بر تو بخشد   با خلق خدای کن نکویی

(سعدی)

فرهنگ

از پا افتاده : گراپرا تھا، نہ حال پڑا تھا   این ور آن ور : اوہراوہر

داشت می مرد : جان نکل رہی تھی، هر رہا تھا   حُسْنِ تصادف : حُسْنِ اتفاق

دلش سوخت : اے، بہت رحم آیا، اس کا جی کڑھا. روسری : وہ کپڑا جو سورتیں سر کو پیٹت لئتی ہیں، وہ پا

با عجله : جلدی سے

از مرگ نجاتش داد : اے مرنے سے بچالیا

تمرین

- ۱- در جزیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔
- ۲- چہ نوع زنی از صحراء می گذشت ۹
- ۳- زن بدکار ای در صحراء چہ دید ۹
- ۴- زن چہ طور آب از چاه کشید ۹
- ۵- بعد از آب خوردن سگ چہ کرد ۹
- ۶- بزرگی در خواب چہ دید ۹
- ۷- روزی، صحرائی، سگی اور بزرگی ان چار اسموں کے آخر میں "ی" ہے، لیکن ای
ہیں میں آگے دور مقام پر "سگ" اور دو مقام پر "زن" آیا ہے۔ دونوں کا فرق بیان کیجیے۔
- ۸- داشت می رفت و دارد می رود کو اپنے جملوں میں استعمال کیجیے۔
- ۹- فارسی میں ترجمہ کیجیے۔
- ۱- ہمیں انسانوں کے ساتھ حسن سلوک سے پیش آنا چاہیے۔
- ۲- مخلوق خدا کے ساتھ نیکی کرنی چاہیے۔
- ۳- اس کے دل میں رحم آگیا۔
- ۴- اس نے کتنے کو پانی پلایا۔
-

درس سی و یکم

بهرما مشکل گشا علم است، علم

مردوزن را رهنا علم است، علم
آشکار و برملا، علم است، علم
باعث نشوونما علم است، علم
بهرما مشکل گشا علم است، علم
روح رانور و ضیا علم است، علم
موجدارض و سما علم است، علم

در جهان واجب به ما علم است، علم
آنچه پیغمبر به ما واجب نمود
کودکان را در زمان کودکی
گر گره در کارها افگند چرخ
هر که بی علم است، انسانش مخوان
از برای علم، عالم خلق شد

احتیاج است آنکه ما را خوار گرد
رفع ما يحتاج ما، علم است، علم

(آقا سید ابرار الدین، ۱۷)

فرهنگ

گره در کار افگندن : مشکل پیدا کرنا، دشواری ظالما

نشوونما : بروزها

موجد : ایجاد کرنے والا

ضیا : روشنی

ما يحتاج : وہ چیز جس کی ضرورت ہے، ضرورت

ارض و سما : زمین و آسمان

خوار کردن : ذیل کرنا، رسوا کرنا

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔
- ۱- عالم چرا خلق شد ۹
  - ۲- علم پرای روح چیست ۹
  - ۳- مارا کہ خوار کرد ۹
  - ۴- مرد و زن را چہ چیز را هنما است ۹
  - ۵- هر کہ بی علم است اور اچہ می خوانیم ۹
  - ۶- اس لفظ کو زبانی یاد کیجیے اور اس کا اردو ترجمہ لکھ کیجیے۔
  - ۷- ”مخوان“ کس فعل کا کون سا صیغہ ہے ؟
  - ۸- مرد و زن، آشکار و برملا، نشوونما، نور و ضیا، ارض و سما کیسے مرکب ہیں ؟
-

درس سی و دوم

عید فطر

عید فطر بزرگترین جشن اسلامی مسلمانان است۔ مسلمانان این جشن را هر سال اول شوال می گیرند۔ مسلمانان در تمام ماہ رمضان المبارک روزہ می گیرند و در آخر این ماہ مبارک وقتی ماہ شوال رامی بیٹھنند، آن را هلال عید می نامند۔ روز عید ہمه بہ

این جهت خوشحال می شوند که خداوند عالم توفیق بخشید تا احکام و اعمال ماه رمضان را عمل نمودند. چند روز قبل از عید، مردم به خوبیشان و دوستان خود کارت تبریک می فرستند.

روز آخر رمضان المبارک همه کس از پیرو جوان وزن و مرد نزدیک غروب برای دیدن ماه پشت بام می آیند و بیتابانه به افق غرب نگاه می کنند. مخصوصاً بیست و نهم ماه همه روزه داران خیلی مشتاقند که ماه را ببینند. دخترها وقتی که هلال را می بینند و یا صدای های "ماه عید" فردا عید می شود به دستهای شان هنا می بندند. مردان شیرینی و رشته می خرند. خانم ها لباس نو می دوزند. همه منتظر هستند هرچه زودتر شب بگذرد و صبح بباید. صبح که طلوع کرد تمام اعضای خانه حمام می کنند. لباس های نیو شیک می پوشند. عطر می زند و اللہ اکبر گویان به طرف عیدگاه می روند. قبل از نماز همه کس به فقیران و مساکین فطرانه می پردازند. به خانه های خوبیشان و دوستان می روند و بعضی ها به بازی می پردازند. بزرگان خانواده بچه ها را عیدی می دهند. تمام روز با خوشی و شادمانی می گذرد. در این جشن فرختنده بچه ها از همه بیشتر شادمان و خندان می باشند.

فرهنگ

همه کس : هرآدمی، سارے لوگ

همه : سب

به این جهت : اس وجہ سے

اصل : وراثی، حقیقت

سلامتی : صحت و سلامتی کے ساتھ

خوشحال : خوش

کارت تبریک : عید کارڈ، مبارک بادکارڈ

رعایت نموده : بجالایا ہے

نزدیک غروب :	سورج چھپنے سے قریب
غوغایی بپا می شود :	ایک شور گئی جاتا ہے
رشنہ :	سویاں
شیک :	اجلا یا اجلے
اعضائی خانہ :	گھر کے افراد
فطرانہ می پردازد :	فطرانہ ادا کرتا ہے
خویشان :	رشتدار
بغل می کنند :	بغل گیر ہوتے ہیں
باد بادک :	پنگ
ہوا می کنند :	ازاتے ہیں
به بازی می پردازند :	کھیل یا کھیلوں میں لگ جاتے ہیں
صبح کہ طلوع کرد :	اب جو صحیح ہوئی، صحیح جو ہوئی تو

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کے جوابات فارسی میں دیکھیے۔

۲- روز عید ہمہ کس چرا خوشحال اند ۹

۳- کدام کس بیشتر خوش وقت است ۹

۴- ہر طرف چہ صدائی بلند می شود ۹

۵- دختر ہا چہ می کنند ۹

۶- بعد از نماز عید چہ می کنند ۹

۷- مندرجہ ذیل جملوں میں سے اسم موصول چیز ہے؟

(الف) مردی کہ می آید برادر من است۔

(ب) زنی کہ می رفت عمه ام بود۔

(ج) بچه ای که درس می خواند برادرزاده من است.

(د) کسی که بر صندلی نشسته است آموزگار است.

۳- هلال ، عید ، لباس اور فطرانه کوچک جلوں میں استعمال کیجیے۔

۴- شادان اور خندان مفت حالیہ ہیں۔ ریختن ، گریختن اور گریستن سے بھی اسکی ہی صفات بنائے۔

درس سی و سوم

خوار بار فروشی

روزی احمد و حامد همراه با پدر خود به خوار بار فروشی رفتند. دم در گه رسیدند ،

صاحب مغازہ جلو آمد و بالبخندی گفت " خوش آمدید "

صاحب مغازہ : خواهش می کنم بفرمایید داخل ، چه می خواهید ؟

احمد و حامد : السلام علیکم

محمود : لطفاً یک کیلو قند و یک شیشه شربت صندل به من بدهید.

(فروشنده قند رامی کشد و شیشه شربت را از ویترین در آورده روی میز می نہد)

فروشنده : دیگرچه لازم دارید ؟

محمود : بله یادم آمد چیزهای دیگر هم لازم دارم.

صاحب مغازہ : بله آقا بفرمایید چه تقدیم کنم .

محمود : عرض می شود که یک کیلو روغن نباتی و دو کیلو لپه و یک کیلو

ماش، نیم کیلو لوبیا و سه قالب صابون رخت شویی و چهار قالب صابون حمام و
یک قوطی چای و یک بسته نمک ساییده و نیم کیلو زرد چوبه و یک سیر ادویه
(زیره، هل سیاه، میخنک، فلفل سیاه و دارچین)

(فروشنده در ظرف چند دقیقه هما چیزرا حاضر می‌سازد)

فروشنده: دیگرچه فرمایشی دارید^۹

احمد: پدر جان! برای ما یک شیشه شربت باadam بخرید.

محمود: حامد جان! شما چیزی نگفتید. برای شما چه بخرم.

حامد: پدر جان. برای من یک بسته شکلات و یک جعبه بسکویت بخرید.

احمد: بابا جان! یادت نرود، صابون رختشویی و صابون حمام هم لازم است.

محمود: آفرین پسرم، مامان تان یک بسته چای، نمک و فلفل
همه خواسته بود. (فروشنده همه چیزرا فوری حاضر می‌سازد و محمود از
او صورت حساب می‌خواهد).

فروشنده: (صورت حساب را به دست محمود می‌دهد و می‌گوید)
بفرمایید صورت حساب.

محمود: چقدر شد^۹

فروشنده: دویست و پنجاه روپیه

محمود پول می‌پردازد و به صاحب مغازه، خدا حافظ می‌گوید.

صاحب مغازه: به سلامت. خیلی خیلی خوش آمدید آقایان.

فرهنگ

خوار بار فروشی : کھانے پینے کی چیزوں کی دکان	دم در : دروازے پر
صاحب مغازہ : دکان دار	بالبخندی : ایک مکراہٹ کے ساتھ
برنج : چاول	فلفل : مرچ
کشید : تولا	ویترین : شیشے کی الماری، شوکیس
روغن نباتی : بھا سچی گھمی	لپہ : پنے کی رال
صابون رخت شویںی : کپڑے دھونے کا صابون	بستہ : پکٹ
شکلات : چاکلیٹ	بسکویت : بسکٹ
صورت حساب : مل	پرداختن : ادا کرنا
سیر : ایرانی سیر تریبا ۵ گرام کے برابر ہوتا ہے	

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کے جوابات فارسی میں لکھیے۔
- ۲- احمد و حامد با پدر خود بہ کجا رفتند ۹
- ۳- چون دم در رسیدند صاحب مغازہ چہ کرد و چہ گفت ۹
- ۴- ادویہ یعنی چہ ۹
- ۵- محمود بہ احمد و حامد نگاہ کرده و چہ گفت ۹
- ۶- محمود بہ حامد چہ گفت و او چہ جواب داد ۹
- ۷- می روم ، دارید ، گفت اور بخرید کو جلوں میں استعمال کیجیے۔

2-فارسی میں ترجمہ کیجیے۔

- (الف) حامد میاں تم نے نہیں بتایا کہ تمہارے لیے کیا خریدوں؟
- (ب) لہا جان بھے یہاں سے کسی چیز کی ضرورت نہیں؟
- (ج) پیارے میئے! کوئی چیز تو خرید لو۔
- (د) بہت اچھا آپ تھوڑی سی مٹھائی میرے لیے بھی خرید لیجیے۔

3- بدھید، بخرید کون سے فل ہیں۔ رفت، کوفتن، دوختن سے بھی ایسے ہی افعال ہائے۔

درس سی و چہارم

خندہ کنیم

کرایہ تاکسی

شخصی کنار خیابان از راننده تاکسی سوال کرد۔

آقای راننده: از اینجا تا ایستگاہ راه آهن چه قدر کرایہ می گیری؟

راننده: بیست روپیہ

مسافر: برای این اثنایه من چه قدر خواهی گرفت؟

راننده: اثنایه را مفت می برم۔

مسافر: پس شما این اثنایه را ببرید و من پیادہ می آیم۔

فرهنگ

راننده تاکسی : نیکسی ڈرائیور	خیابان : سڑک
اثاثیہ : سامان	ایستگاہ راه آهن : ریلوے اسٹیشن
	پیادہ : پیمل

تمرین

- ا۔ درن ذیل سوالات کا فارسی میں جواب دیجیے۔
- ۱۔ شخص از راننده تاکسی چہ سوال کرد ۹
  - ۲۔ راننده تاکسی چہ جواب داد ۹
  - ۳۔ مسافر باز چہ پرسید ۹
  - ۴۔ راننده اثاثیہ را چطور می برد ۹
  - ۵۔ سپس مسافر چہ گفت ۹
  - ۶۔ خواہی گرفت، بہرید اور می آیم کس کس فعل کے کون کون سے صرف ہیں؟ ۹
  - ۷۔ مندرجہ بالائیوں افعال کی گروہ میں کبھی۔
  - ۸۔ یہ لطیفہ اردو میں لکھیے۔
-

درس سی و پنجم

اتوبوس

احمد و حامد میخواستند که امروز زود به مدرسه بروند. راننده خود، رفیق را صدازدند
که آنها را ببرد مدرسه.

رفیق: صبح بغیر آقایان. ولی عرض میشود که ماشین مان امروز اصلاً روش
نی شود، شاید با تریش خالی شده. من امروز این را می برم تعمیرگاه چون تعمیرات
دیگری هم میخواهد. شما لطفاً با وسیله عمومی یعنی اتوبوس تشریف ببرید.

احمد: خیلی خوب. حامد جان ابیا زود برویم ایستگاه اتوبوس که نزدیک منزل
ماست (احمد و حامد از منزل خارج شده می روند طرف ایستگاه اتوبوس)

حامد: برادر جان! شانس آور دیم. ماشین آمد. راننده پشت فرمان نشسته دارد بوق
میزند شاید ما را دیده و میخواهد زود بباییم زود قدم برداشتند و سوار اتوبوس
شدند. راننده دنده عوض کرد و اتوبوس حرکت کرد و راه افتاد. صندلی ها همه پُر
بود. فقط احمد جا پیدا کرد و حامد در وسط صندلی ها ایستاد.

ایستگاه بعدی خانمی سوار می شود ولی جای نشستن نیست. احمد فوری بلند
می شود و می گوید بفرمایید خانم!

خانم: نه آقای عزیز. شما بفرمایید. شما چون اول آمدید باید بنشینید و منکه بعد از
شما آمدم باید سریا باشم.

احمد: اشکالی ندارد خانم. معلم ما بسایند داده که اگر جانباشد. جوانان باید سریا
باشد و به خانمها و سالمدان جا بدھند. شما بفرمایید.

خانم: (می نشید و می گوید) سلامت باشید. خیلی متشرکم آقای عزیزا
کمک راننده: بچه ها کجا میخواهید بروید.

احمد: بليط بيست پيسه نى بما بدهيد و دبیرستان مسلم مودل مارا
پياده کن. (اتوبوس با حد اکثر سرعت خیابان ميرفت و هنوز فقط دو كيلومتر
رفته بودند که راننده يكدفعه ترمز، کشید و اتوبوس را نگهداشت)

حامد: چه شد آقای راننده؟

راننده: گمان ميکنم میخی داخل لاستیک عقبی پنجره شده.
کمک راننده آمد پانين. زیر بدنه رفته دید و گفت: اين لاستیک که اصلاً باد ندارد.
خدار اشکر که چرخ جلویی پنچر نشد و الاصادف ميشد.

راننده: به کمک راننده گفت: زود باش چرخ يدکی را ببارو عوضش کن. چرخ را
عوض کرده. دوباره راه افتادند.

هنوز دو سه كيلومتر رفته بودند که راننده باز اتوبوس را نگهداشت.
احمد: چه شد آقای راننده؟

راننده: اينجا پمپ بنزین است. میخواهيم از اينجا کسی سوخت بگيريم.
حامد: موتور اين اتوبوس با بنزین کار ميکند يا با روغن سياه.

راننده: اين روزها موتورهای اتوبوس ها اغلب با روغن سياه کار ميکند.
بنزین را فقط در ماشين هاي شخصي ميريزند. (سوخت گرفته دو مرتبه راه افتادند
چند كيلومتر رفته بودند که کمک راننده صدا زد): ايستگاه دبیرستان مسلم مودل.
احمد و حامد پياده شدند و رفتند به مدرسه.

(محمد شير سين مرجم)

فرهنگ

روشن نمی شود : سارٹ نہیں ہوتی	شوفر : ڈرائیور
تعمیر : مرمت	باتری : بیٹری
ایستگاہ : بس اسٹاپ	وسیلہ : ڈریج آ موفت
خاری : ایک کائنٹا	وقتی کہ : جس وقت
راننده : ڈرائیور	شانس : موقع
بوق : ہارن	پشت فرمان نشستہ : سینگنگ پر بیٹھنا
کمک راننده : کنڈ کیٹر	دنده زد : گیئر لگایا
نگہداشت : روک لی	ترمز : بریک
بدنه : باڈی	لاستیک : ٹائر
چرخ جلویں : اگلاناڑ	تصادف : حادثہ، بکراو
پمپ بنزین : پُزوں پمپ	چرخ ید کی : فالتو ناڑ
روغن سیاہ : ڈیزل	موتور : انجن
ماشین شخصی : ذاتی کار	دو مرتبہ : دوبارہ
سوخت : انجن میں جو چیز جلتی ہو اسے کہتے ہیں۔ (پُزوں، ڈیزل وغیرہ) یعنی ایڈمن	
باحداکثر ساعت خیابان : اس سڑک پر جتنی زیادہ سے زیادہ رفتار (کی اجازت تھی)	

- ۱- در جن ذیل موالات کا فارسی میں جواب دیجئے۔
- ۱- احمد و حامد رانندہ خود را چرا صدا زندن ۹
- ۲- رانندہ چہ عرض نمود ۹
- ۳- شانس آور دیم، یعنی چہ ۹
- ۴- رانندہ کجا نشستہ بود و چرا بوق میزد ۹
- ۵- چون خانسی سوار شد احمد چہ کرد و چہ گفت ۹
- ۶- صدا زندن، تمام شده، ماشین آمد، پیادہ کن، بوق می زند، کیے افعال ہیں؟
- ۷- اس سبق سے پانچ اسامیے سکرہ یا عام جن کر لکھیے۔
- ۸- اس درس میں سے چار اسامیے معرفہ یا خاص جن کر لکھیے۔

درس سی و ششم

مادرِ ملت

خانم فاطمہ جناح را "مادرِ ملت" می گویند۔ او خواهر کوچک حضرت قائد اعظم بود۔ و در سال ۱۸۹۱ میلادی در شهر کراچی به دنیا آمد۔ زندگانی خود را فدائی برادر بزرگ خود کرده بود۔ قائد اعظم نیز مثل یک برادر شفیق به خواهر فداکار خود مهر می ورزید۔

در تسام زندگانی این خواهر و برادر باهم بودند۔ قائد اعظم هر کجا کہ می رفت فاطمہ همراه شان بود۔

فاطمه چون می دانست که برادر بزرگوارش به یک کاری عظیم کمر بسته است، در همه حال به خدمت او می پرداخت. هر کاری که از دستش ساخته بود هیچ وقت خود داری نمی کرد. همیشه مواضع او بود. سفر باشد یا حضر، غذای برادر را تحت نظر از خود تهیه می کرد. وقتی که قائد بیدار بود، فاطمه نیز بیدار می ماند. اگر گاهی قائد اعظم مریض می شدند، خودش به ایشان دارو می داد و از بارگاه خدای متعال برای بهبود شان دعا می کرد.

مثل قائد اعظم، فاطمه نیز در تشکیل پاکستان خدمات شایانی را انجام داد و سهمی عظیم دارد.

با این که تحصیلات خود را در اروپا به پایان رسانیده بود ولی هیچ تحت تاثیر دین و آیین اروپاییان قرار نگرفت بلکه طرز زندگی اسلام را بیشتر دوست داشت. همیشه لباس اسلامی می پوشید و مثل یک خانم مسلمان زندگی می کرد. بدین جهت است که مردم اورا بالقب "مادرِ ملت" یاد میکنند. در خانه همیشه ملايم حرف می زد و برخادم های خود هیچ خشم نمی گرفت.

او در سال ۱۹۶۴ میلادی در کراچی فوت کرد. ما همه از دل و جان منون احسانات مادرِ ملت می باشیم.

فرهنگ

شفقت : مہریانی

فدا کار : قربانی دینے والا

ملت : قوم

شفیق : مہریان، بھت کرنے والا

حضر : دُلْن میں رہنا

می پرداخت : مصروف رہتی تھی

تحت نظارت :	زیر گرانی	تهیہ می کرد :	تیار کرتی تھی
تشکیل :	ہاتا	متعال :	خدا کی عفت ہے۔ بزرگ
سهم :	حصہ	خدمات شایانی :	خدمات شائستہ
تحصیلات :	علم کا حصول، تعلیم	منون :	احسان مند، شکرگزار
مواظب :	وہ آدمی جو ہمیشہ کسی کام کی دیکھ بھال کرتا ہے، ہمارا اور پاہنڈ آبین :	طریقہ، طرز معاشرت	

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔
  - ۲- مادرِ ملت کی بود ۹
  - ۳- مادرِ ملت خود را کجا بھایاں رسانیدہ بود ۹
  - ۴- مادرِ ملت کدام طرز زندگی را بیشتر دوست میداشت ۹
  - ۵- وفاتش در کدام سال و کجا اتفاق افتاد ۹
  - ۶- در خانہ طرز حرف زدن مادرِ ملت چہ طور بود ۹
  - ۷- پہلے ہی اگراف کا اردو ترجمہ لکھیے۔
  - ۸- شفیق، فداکار، مواظب اور بہبود کو اپنے جملوں میں استعمال کیجیے۔
-

درس سی و هفتم

چوپان دروغ گو

چوپانی گاه، گاه بی سبب فریاد می کرد. "گرگ آمد، گرگ آمد" اهل ده این فریاد را شنیده برای نجات او و گوسفندانش به سوی او می دویدند. ولی می دیدند که گرگی آنجا نیست و چوپان آنها را مسخره کرده است. چند ثبت آن چوپان همین طور شوخی کرد و از غوغای خویش اهل ده را گرد خود جمع می کرد.

از قضا روزی یک گرگ به گله زد. چوپان فریاد می کرد "گرگ، گرگ" ولی مردم گسان کردند که این چوپان باز دروغ می گوید. چوپان از وحشت به هرسومی دوید و بانگ می زد "ای مردم! اگرگ گوسفندان مرا خورد" ولی کسی به کمک او نرفت، چوپان تنها ماند و گرگ گوسفندان او را درید.

چوپان غمناک در حالت پشیمانی و نگرانی به سوی ده آمد. مردم گفتند که این نتیجه دروغ توانست.

فرهنگ

مسخره کرده است : اس نے مذاق کیا ہے

نجات : بچاؤ، رہائی

ملقت نشد : کسی نے توجہ نہ کی

از قضا : اتفاقاً

نگرانی : فکر، پریشانی

کمک : مدد

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کا فارسی میں جواب دیجیے۔
- ۱- چوپان گاہ گاہ چہ میکردا ۹
۲- اهل دہ چہ میکرددنا ۹
- ۳- روزی کہ گرگ بگله زد، چوپان چہ کرد ۹
۴- مردم چہ گمان کرددنا ۹
- ۵- چون چوپان غمناک سوی ده آمد، مردم بہ او چہ گفتند ۹
- ۶- اس سبق کے فرمک میں لکھے ہوئے فارسی الفاظ میں سے کوئی سے چار کو اپنے فارسی جملوں میں استعمال کیجیے۔
- ۷- خالی جگہ پر کیجیے۔
- ۸- چوپانی گاہ گاہ بی سبب فریاد ..... گرگ آمد گرگ آمد.
- ۹- چند نوبت آن چوپان ہمین طور ..... کرد.
- ۱۰- از قصاروی یک گرگ ..... زد.
- ۱۱- چوپان از وحشت بہ هر سومی دوید و ..... می زد.
- ۱۲- اس سبق میں سے کوئی سے دو ہل مااضی مطلق اور دو مااضی انتراری چن کر ملیحہ ملیحہ لکھیے۔
-

درس سی و هشتم

احوال پرسی

احمد و حامد در صحن خانه خود زیر درخت نشسته بودند که پستچی آمد و نامه گوهر که دوستشان بود، بدمست شان داد. نوشته بود من چند روز است مريض ام باعم مشوره کرددند فردا باید برويم و ازش احوال پرسی کنيم.

احمد : السلام عليكم آقای گوهر. حال شما چه طور است؟
گوهر : (در حال يکه روی تخت خواب در از کشیده بود) گفت : خيلي خوش آمدید.

مشکرم قربان. حالا کمی بهترم

حامد : گوهر جان ! چه کسالتی داشتید. رنگت چقدر زرد شده.

گوهر : تب نوبتی داشتم. پزشك گفته مalaria بوده

احمد : حالا هم قرص و دارو می خوريد.

گوهر : دو سه روز است که نخوردم، ولی قبل از آن هم روزی سه بار دوا می خوردم و امپول می زدم دکتر توصیه کرده که حداقل یک هفته استراحت کنم و غذایم فقط آب میوه و شیر است.

حامد : پزشك راست گفته است. مگر یادت نیست که ما در کتاب هم خواندیم که پرهیز از علاج بهتر است.

احمد : ان شاء الله زود بهتر خواهد شد. حالا ما مرخص می شویم. خدا حافظ

گوهر : به سلامت. سلام بندۀ را به پدر محترم خود برسانید.

فرهنگ

باہم : آپس میں	پستچی : ڈاکیا
باید برویم : ہمیں جانا چاہیے۔	مشورت کر دند : ملاج کی
کسالت : ناسازی طبع، بیماری	روی تخت خواب : بستر پر
آمپول : ٹیکا	تب نوبتی : باری کا بخار
توصیہ کرد : ہدایت کی	حدائق : کم سے کم
مرخصیم : رخصت ہوتے ہیں، اجازت دیجیے	
تمرین	
۱- اورج ذیل سوالات کا فارسی میں جواب دیجیے۔	
۱- احمد و حامد کجا نشستہ بودند ۹	
۲- آنجا کہ آمد و بدست شان چہ داد ۹	
۳- احمد و حامد باهم چہ مشورہ کر دند ۹	
۴- احمد بے خانہ گوہر رسیدہ بے اوچہ گفت ۹	
۵- او در چہ حال برد و چہ جواب داد ۹	
۶- گوہر چہ کسالتی داشت ۹	
۷- باید برویم، کشیدہ بود، میخوردم اور خواهد شد فعل کی کون کون سی تھیں ہیں؟ سب کی گردانیں لکھیے۔	
۸- خالی جگہ پر کریں۔	
۹- گوہر جان چہ ..... داشتید ۹	
۱۰- تب نوبتی داشتم پزشک گفته ..... بود۔	
۱۱- پزشک توصیہ کر دے یک ہفتہ ..... کم۔	
۱۲- بہ پدر محترم خود ..... بر سانید۔	
۱۳- ”چہ“ کلمہ استفہام ہے یعنی سوال کے لیے آتا ہے آپ کہ، کجا، چرا، کسی اور چطور کو اپنے فارسی جملوں میں استعمال کیجیے۔	